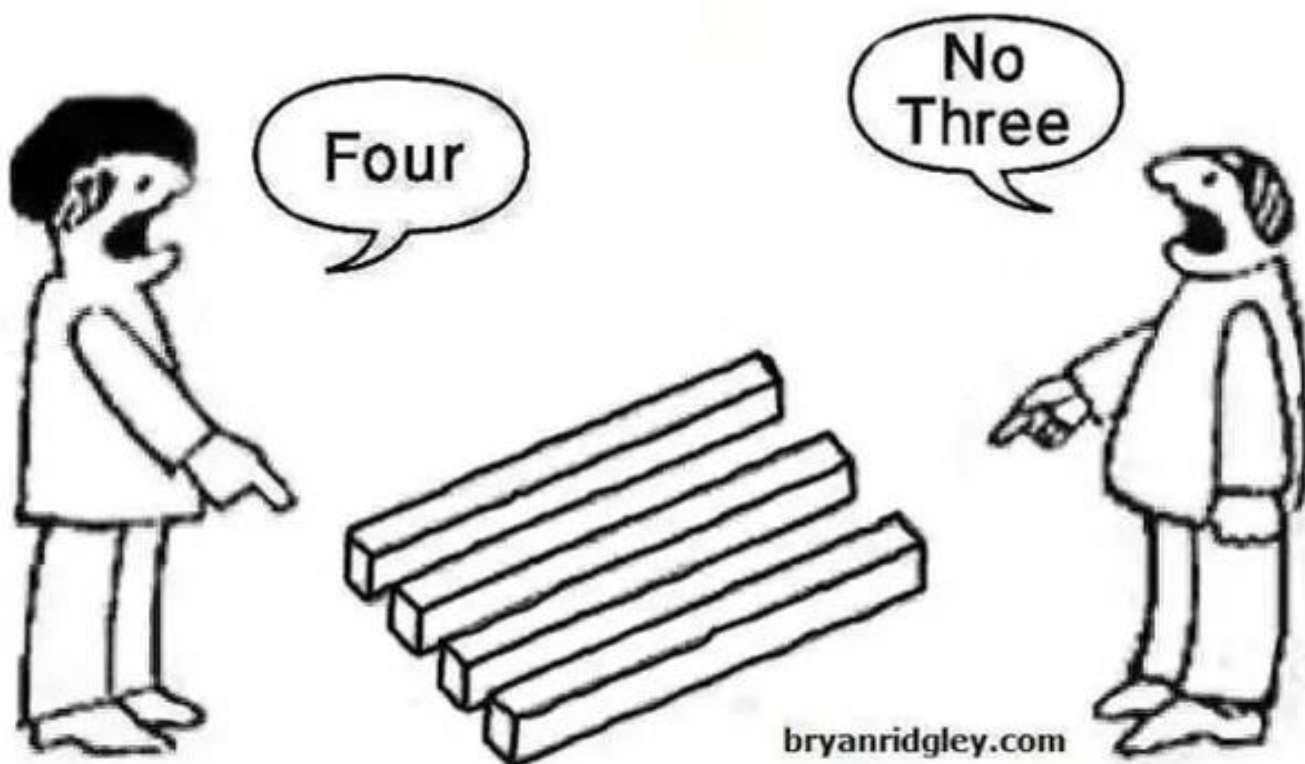

Reality can be so complex that equally valid observations from differing perspectives can appear to be contradictory.

ARGUMENTEREN OVER EEN CONTROVERSIEEL VRAAGSTUK

LEERLINGEN VAN 4VWO OVER DE PLASTIC SOEP

Universiteit Twente | Lerarenopleiding Maatschappijleer & Maatschappijwetenschappen |

Onderzoek van Onderwijs | Begeleider Jan van der Meij | Sara Demir | s1628895 |

18 december 2017.

ARGUMENTEREN OVER DE PLASTIC SOEP DOOR 4VWO.

'Education is the most powerful weapon which you can use to change the world'- Nelson Mandela.

Nelson Mandela heeft mij als jong meisje al geïnspireerd en zelfs op jonge leeftijd was het voor mij heel duidelijk dat ik iets wilde doen met "de kinderen zijn de toekomst". Altijd met die intentie, maar wel met omwegen heb ik op mijn 32^e bewust gekozen voor het onderwijs. Deze opleiding moest mij de legitimiteit geven mij te mogen bemoeien met het onderwijs. Om de wereld te veranderen, te verbeteren, te verfraaien, in ieder geval gericht op de toekomst.

Als docent maatschappijleer aan 4vwo en 5havo mag ik op het Assink Lyceum, Haaksbergen leerlingen bewust maken van de actualiteit, van vraagstukken en van de rol die zij als toekomstige burgers hebben. Toen ik de leerlingen voor de herfstvakantie een keer een plechtig betoog gaf over Martin Luther King en ik in de klas keek en alleen wat glazige ogen zag, dacht ik "dit werkt niet". Met alleen een enthousiaste docent kom je er niet. De leerlingen hadden tools nodig om de vraagstukken te begrijpen, te zien en daarmee om te gaan. De leerlingen hadden tools nodig om het woord te doen in de klas, tools nodig om mee te doen in de klas. Bij mij mogen ze onderwerpen bepalen. Dat vinden ze lastig. Misschien omdat ze mee mogen beslissen of omdat de schijnwerpers op hen zijn gericht.

Om geen glazige ogen meer te zien, wil ik mijn leerlingen tools aanreiken en dat is de reden van dit onderzoek. Aan de hand van een maatschappelijk vraagstuk, dat ik zelf heb uitgekozen, leren zij argumenteren om hun standpunt te verkondigen. Een begin in het heden voor een glansrijke toekomst.

Sara Demir

DANK

Voor mijn begeleider Jan van der Meij die mij uit de grote soep heeft gehaald en mij bij mijn onderzoek richting en focus heeft gegeven. Mijn familie en vrienden die de vele vermoeide selfies hebben mogen ontvangen tijdens het schrijven. Mijn vriendje voor de laatste loodjes! Mijn lieve mama. Die zei: het onderwijs past bij jou. Gewoon doen!

SAMENVATTING

Een van de doelstellingen binnen het vak maatschappijleer is dat leerlingen leren zich te positioneren in maatschappelijke en politieke verhoudingen en hun eigen waarden en standpunten ontwikkelen. Deze standpunten zijn onderbouwd met argumenten. Binnen het vak maatschappijleer en door eigen ervaring in de klas, is ondervonden dat leerlingen moeite hebben met het beargumenteren van hun mening wanneer een controversieel vraagstuk aan bod komt in de klas. In dit onderzoek heb ik op basis van literatuur over controversiële vraagstukken en het doceren van argumentatievaardigheden een lessenserie ontworpen met als doel dat leerlingen leren argumenteren over een controversieel vraagstuk.

De hoofdvraag voor dit onderzoek is: **In hoeverre draagt de lessenserie plastic soep bij aan de argumentatievaardigheden van de leerlingen van 4vwo?**

De leerlingen hebben een lessenserie van vier lessen gevolgd. In de eerste les stond kennisoverdracht centraal. Door een gastspreker hebben de leerlingen van 4vwo op het Assink Lyceum, te Haaksbergen, informatie gekregen over wat de plastic soep inhoudt, wat de oorzaken ervan zijn en hoe op individuele schaal oplossingen geboden kunnen worden. In de tweede les hebben de leerlingen een hoorcollege gekregen over wat sterke argumenten zijn en hebben ze kunnen oefenen met de hoeden van Bono. Daarnaast zijn leerlingen in groepjes gaan mindmappen om het probleem van de plastic soep te kaderen en op zoek te gaan naar oplossingen. In de derde les hebben leerlingen een betoog geschreven waarin zij een verantwoordelijke partij aanwijzen en middels drie bronnen tot drie sterke argumenten komen. In de laatste les is een dialoog in de klas gehouden en is de klas tot drie oplossingen gekomen.

Aan de hand van een ontwikkeld meetinstrument zijn vervolgens de betogen gemeten op vier onderdelen: structuur, brongebruik, standpuntbepaling en sterke argumenten. Uit de resultaten blijkt dat de leerlingen op elk van deze onderdelen in de nameting beter heeft gescoord dan in de voormeting. Opvallend is dat ondanks dat de ene klas die altijd zwakker is in de toetsen in vergelijking met de andere klassen toch ook die vooruitgang laat zien in de resultaten.

De aanbevelingen hebben betrekking op het tijdstip van lesgeven, aan het begin van het schooljaar in plaats van aan het einde en aan het verspreiden van de inhoud van de tweede les. Dit kan beter verspreid worden over twee lessen. Uiteindelijk was het een leerzame lessenserie om te geven, om minder beschroomd te zijn controversiële vraagstukken in de klas te behandelen.

INHOUD

Samenvatting.....	2
Hoofdstuk 1 Inleiding	6
Hoofdstuk 2 Theoretisch Kader.....	9
2.1 Toegevoegde waarde van het bespreken van controversiële vraagstukken in de klas.....	9
2.2 Het onderwijzen van argumentatievaardigheden	10
2.3 De inzet van argumentatievaardigheden bij het oplossen van een controversieel vraagstuk ..	11
2.4 Het vormgeven van de lessenserie.....	12
Hoofdstuk 3 Ontwerp	15
3.1 Doelgroep.....	15
3.2 Kaders.....	15
3.3 Stap 1 Leerdoelen	16
3.4 Stap 2 Beoordeling	18
3.4.1 Structuur	18
3.4.2 Brongebruik	19
3.4.3 Standpuntbepaling	19
3.4.4 Sterke argumenten	19
3.4.5 Rubric ter beoordeling.....	20
3.5 Stap 3 Lesactiviteiten.....	20
3.5.1 Les 1 Gastcollege Plastic Soep.....	21
3.5.2 Les 2 Argumentatievaardigheden	21
3.5.3 Les 3 Het schrijven van het betoog	23
3.5.4. Les 4 In dialoog met elkaar	24
Hoofdstuk 4 Methode van onderzoek.....	25
4.1 Proefpersonen.....	25
4.2 Onderzoeksonderwerp	25
4.3 Instrumenten.....	26
4.3.1 Opdracht: voormeting	26

4.3.2 Opdracht: nameting	26
4.3.3 Meetinstrument	26
4.4. Procedure	28
4.4.1 Armoede (voormeting)	28
4.4.2 Plastic soep (nameting).....	29
4.5 Analyse.....	30
Hoofdstuk 5 Resultaten.....	31
Hoofdstuk 6 Discussie	32
6.1 Resultaten deelvragen.....	32
6.1.1 Betoog	32
6.1.2 Brongebruik	32
6.1.3 Standpuntbepaling	33
6.1.4 Sterke argumenten	33
6.2 Beperkingen	33
6.2.1 Respondenten	33
6.2.2 Instrumenten.....	34
6.2.3 Procedure	35
6.2.4 Generaliseerbaarheid	35
6.3 Aanbevelingen.....	35
6.3.1 Gastcollege.....	35
6.3.2 Hoorcollege, Bono & mindmappen.....	36
6.3.3 Dialoog	36
Hoofdstuk 7 Conclusie	38
Hoofdstuk 8 Referenties	39
Bijlagen.....	41
Bijlage 1 Opdrachtoomschrijving lessenserie	41
Bijlage 2 Lesplannen	43
Les 1 Gastcollege Plastic Soep.....	43
Les 2 Argumentatievaardigheden	45

Les 3 Het schrijven van het betoog	48
Les 4 In dialoog met elkaar	50
Bijlage 3 College Dilemma's van Maatschappijleer.....	53
Bijlage 4 Opdrachtomschrijving Voormeting	64

HOOFDSTUK 1 | INLEIDING

‘People can build a better society’ – Diana Hess.

Van ons, als volwassen burgers in Nederland, en ook van leerlingen, wordt verwacht om te kunnen gaan met controversiële vraagstukken, waarbij wij een mening vormen afhankelijk van onze kijk op het probleem. Controversiële vraagstukken zijn maatschappelijke problemen die door de stakeholders, zoals burgers, politici, bedrijven, organisaties opgelost dienen te worden, waarbij verschillende belangen een rol spelen (Hess, 2009).

Actuele controversiële vraagstukken zoals terrorisme, vluchtelingenbeleid en duurzaamheid vinden hun weg naar de klas (Olgers, Van Otterdijk, Ruijs, De Kievid & Meijs, 2014). Hierbij kunnen zowel leerlingen als docenten het initiatief nemen deze onderwerpen te bespreken. In het bijzonder leent het vak maatschappijleer zich voor het bespreken van deze vraagstukken (Olgers et al, 2014). Volgens Hess (2009) is het behandelen van controversiële vraagstukken in het onderwijs essentieel om een bijdrage te leveren aan de democratische waarden van leerlingen. Bij het behandelen van controversiële vraagstukken is het van belang om vaardigheden te bevorderen die het kritisch denken van leerlingen tot doel hebben (Bergsma, Brouwers, Van der Laan, Legierse & Visser, 2006). Het kunnen beargumenteren van een eigen standpunt is een belangrijke vaardigheid (Thijs, Fisser & Van der Hoeven, 2014). Deze vaardigheid is dan ook opgenomen in de eindtermen van het vak maatschappijleer: A1: Informatievaardigheden (..) 1. De kandidaat kan: - een stelling, zowel mondeling als schriftelijk, nuanceren, verdedigen en bestrijden en daarbij gebruikmaken van argumentatievaardigheden ("Examenprogramma Maatschappijleer vwo", 2017). Argumentatievaardigheden zijn ook opgenomen in de eindtermen bij het vak Nederlands (SLO, 2012). Leerlingen moeten zowel schriftelijk als mondeling een standpunt kunnen onderbouwen door voldoende objectieve argumenten (SLO, 2012).

Veugelaers en Schuitema (2013) hebben onderzocht hoe docenten in Nederland met controversiële vraagstukken omgaan. Uit dit onderzoek blijkt dat docenten in Nederland moeite hebben met het doceren van controversiële vraagstukken in de klas. Hierbij is de ervaring van docenten dat ze het lastig vinden om deze te bespreken, omdat in de klas onder andere wordt ervaren dat emoties hoog kunnen oplopen bij leerlingen, waardoor docenten niet tot een goed gesprek kunnen komen. Een van de oorzaken is dat leerlingen hun standpunt niet gefundeerd kunnen beargumenteren.

Volgens Hess (2009) is het belangrijk dat leerlingen op school leren hoe zij controversiële maatschappelijke vraagstukken moeten bespreken. Hierbij is het belangrijk dat ze beschikken over vaardigheden zoals argumenteren en luisteren. Ook Olgers et al. (2014) benadrukken het belang dat bij het bespreken van controversiële maatschappelijke vraagstukken leerlingen onderscheid kunnen maken in de kwaliteit van hun argumenten. Leerlingen hebben nogal eens de neiging, in het bespreken van

controversiële vraagstukken, gebruik te maken van argumenten zoals: 'dat vind ik nu eenmaal', 'dit is gewoon mijn mening' (Olgers et al., 2014).

Voor dit project wordt van een nieuw te ontwerpen lessenserie, waarin het leren van argumenteren centraal staat over een controversieel vraagstuk, onderzocht in hoeverre 4-vwoleerlingen van het Assink Lyceum in Haaksbergen tot een goed onderbouwd standpunt komen (Hess, 2009; Olgers et al., 2014). De keuze voor een controversieel vraagstuk wordt door Jeliaskova en Hoppe (2012) beschreven in hun publicatie *'kritisch denken over politieke problemen'*. Zij omschrijven hierin dat door het oplossen van controversiële maatschappelijke vraagstukken het kritisch denken van leerlingen wordt gestimuleerd. Ze onderscheiden daarbij vier probleemttypen: ongestructureerde problemen, matig gestructureerde problemen op doel, matig gestructureerde problemen op middelen en gestructureerde problemen. De argumentatievaardigheden worden gestimuleerd bij het oplossen van een matig gestructureerde problemen met doelconsensus, maar er is twijfel over de middelen, omdat het voor het oplossen van deze problemen nodig is om in een dialoog tot een oplossing te komen. Dit komt overeen met doelstellingen van argumenteren bij het vak Nederlands waarvoor de argumenteren toegepast worden in een mondeling of schriftelijk betoog en/of debat (SLO, 2012).

Het onderwerp duurzaamheid en daarbinnen het probleem 'plastic soep' is uitermate geschikt als controversieel probleem omdat er over de plastic soep wel consensus is dat het probleem bestaat, maar er discussie is over wie er verantwoordelijk is en welke oplossingen bij het probleem horen. Ook komt de plastic soep veelvuldig in het nieuws, en is daarmee de herkenning voor de leerlingen over het onderwerp aanwezig. Onlangs berichtte de Volkskrant over de aanwezigheid van de plastic soep (Speksnijder, 2017), maar ook de NOS doet dat met regelmaat. In een artikel werd bijvoorbeeld omschreven hoe het probleem van de plastic soep het beste opgelost kan worden (NOS, 2017). Door de argumentatievaardigheden in een passende en te herkennen context te plaatsen, ontwikkelen leerlingen beter hun argumentatievaardigheden (Drie, J. v, Groenendijk, T., Braaksma, M., & Janssen, T., 2016).

Een van de doelstellingen binnen het vak maatschappijleer is dat leerlingen leren zich te positioneren in maatschappelijke en politieke verhoudingen en hun eigen waarden en standpunten ontwikkelen. (Van Drie et al., 2016; Olgers et al., 2014). Deze standpunten zijn onderbouwd met argumenten (Van Drie et al., 2016). Volgens Van Drie et al. is er in het vak maatschappijleer echter te weinig aandacht voor de didactische ondersteuning voor argumentatievaardigheden. De nieuwe lessenserie heeft als doel dat leerlingen leren argumenteren aan de hand van een controversieel vraagstuk. Doordat zij weten wat argumentatievaardigheden zijn, hoe je daarmee een stelling kunt onderbouwen en wat sterke argumenten zijn, hebben zij een basis waarmee ze andere controversiële vraagstukken kunnen aanvlagen. Voor dit onderzoek is gekozen voor een schriftelijke beoordeling in de vorm van een betoog,

zodat de mondige en stille leerlingen in de klas op een gelijkwaardige manier beoordeeld kunnen worden op hun argumentatievaardigheden.

De hoofdvraag voor dit onderzoek is: **In hoeverre draagt de lessenserie “plastic soep” bij aan de argumentatievaardigheden van de leerlingen van 4vwo?**

De hoofdvraag wordt beantwoord op basis van vier categorieën: structuur van betoog, brongebruik bij argumenten, standpuntbepaling bij de stelling en het gebruik van sterke argumenten. Dit leidt tot de volgende vier deelvragen, gebaseerd op het theoretisch kader (hoofdstuk 2) en ontwerp meetinstrument (hoofdstuk 4.3):

1. Hebben de leerlingen in de nameting een beter gestructureerd betoog geschreven vergeleken met de voormeting?
2. Hebben de leerlingen in de nameting beter gebruik gemaakt van de bronnen vergeleken met de voormeting?
3. Hebben de leerlingen in de nameting beter hun standpunt kunnen bepalen door de inhoud van de argumenten vergeleken met de voormeting?
4. Hebben de leerlingen in de nameting sterkere argumenten gebruikt vergeleken met de voormeting?

Concluderend, wordt daarna de vraag beantwoord of de leerlingen van 4vwo een beter betoog hebben geschreven in de nameting vergeleken met de voormeting.

HOOFDSTUK 2 | THEORETISCH KADER

Inhoudelijk wordt de lessenserie vormgegeven door gebruik te maken van ‘*Controversy in the classroom*’ van Hess (2009) en de publicatie ‘*kritisch denken over politieke problemen*’ van Jeliaskova en Hoppe (2012). Het onderwijzen van de argumentatievaardigheden wordt onderbouwd door informatiemateriaal van het SLO (2012) en lesmateriaal van de sectie Nederlands van het Assink Lyceum. Het ontwerpen van de lessenserie gebeurt met behulp Backward Design van Wiggins en McTighe (1998).

2.1 Toegevoegde waarde van het bespreken van controversiële vraagstukken in de klas

Scholen zijn vanwege hun diverse samenstelling geschikt om controversiële vraagstukken bespreekbaar te maken (Hess, 2009), zodat leerlingen wordt geleerd hoe ze moeten participeren in de maatschappij (Hess, 2009; Olgers et al., 2014). Docenten wordt geadviseerd leerlingen in de vorm van een dialoog te leren informatie uit te wisselen over het controversiële vraagstuk. Hierbij is het de bedoeling dat een leerling zijn mening op een constructieve wijze verder kan verdiepen door open te staan voor de kennis van zijn klasgenoot (Hess, 2009). Hess geeft aan dat wanneer leerlingen participeren in discussies over controversiële vraagstukken, zij een grotere interesse in politieke vraagstukken creëren en hun kritisch denken verder ontwikkelen. Daarbij groeien ook hun communicatievaardigheden en maatschappelijk besef buiten de school. In de te ontwerpen lessenserie is het van belang hoe leerlingen hun kritisch denken, en meer specifiek hun argumentatievaardigheden, verder kunnen ontwikkelen.

Hess (2009) heeft criteria opgesteld waar het onderwijzen in controversiële vraagstukken aan dient te voldoen. De leerlingen moeten toegang krijgen tot kwalitatief goede bronnen, bijvoorbeeld tot een goede gastspreker. De gastspreker geeft hun specifieke kennis, laat ook een andere mening horen dan de leerlingen gewend zijn en de docent krijgt de kans om het proces goed te leiden, omdat de docent de kennisoverdracht heeft afgedragen aan de gastspreker. Daarnaast moet er gebruik gemaakt worden van discussiemethodiek om verschillende invalshoeken te kunnen analyseren. Voor discussie met een kleine groep is de ‘*Structured Academic Controversy*’ (SAC) methodiek zeer geschikt. Hierbij leren leerlingen vanuit verschillende invalshoeken in groepen een onderwerp te benaderen. Door op deze manier te discussiëren, leren leerlingen zich in te leven in standpunten anders dan die welke zij van nature zouden kiezen. Leerlingen leren juist open te staan voor andere standpunten en horen andere argumenten dan wanneer ze zelf op zoek zouden gaan, omdat ze dan vaak op zoek gaan naar ondersteunende argumenten van hun standpunt (Hess, 2009).

2.2 Het onderwijzen van argumentatievaardigheden

Vanuit maatschappijleer wordt samenwerking met de sectie Nederlands gezocht om dezelfde lijn te hanteren met betrekking tot het doceren van argumentatievaardigheden (Van Drie et al., 2016), omdat die als een van de speerpunten gelden in de eindtermen ("Examenprogramma Maatschappijleer vwo", 2017). In de klassen 4vwo wordt in de laatste periode van het schooljaar argumentatievaardigheden gedoceerd. In 5vwo is dat door het gehele schooljaar. In beide jaren worden de argumentatievaardigheden toegepast in een debat of presentatie.

Argumentatievaardigheden worden aan 4vwo en 5vwo leerlingen in het vak Nederlands van het Assink Lyceum aan de hand van de opbouw en inhoud onderwezen (Sectie Nederlands, 2015). Als eerste wordt kennis overgedragen hoe argumenten zijn opgebouwd. Dat wordt gedaan aan de hand van woordgebruik. Een standpunt begint met "ik vind" en een argument wordt ingeluid door een onderschikkend voegwoord zoals omdat, daarom, want, etc. Daarnaast kan een argument enkelvoudig zijn (omdat het slecht is voor de gezondheid) en meervoudig, onafhankelijk van elkaar (omdat het slecht is voor de gezondheid en omdat het veel geld kost). Leerlingen leren onderscheid te maken tussen standpunten en argumenten door het herkennen van woordgebruik. Vervolgens wordt kennis overgedragen over welke soorten argumenten er zijn. Door een overzicht te geven met voorbeelden leren leerlingen soorten argumenten te herkennen. Een voorbeeld van een feitelijk argument is: 'Vijfenzeventig procent van de leerlingen is geslaagd.' Een voorbeeld van een op onderzoek gebaseerd argument is: 'Uit onderzoek van de UT is gebleken dat ...'. Hierdoor kunnen zij bewust inspelen op welk type argument zij willen gebruiken om hun standpunt te onderbouwen. Naast feitelijke en op onderzoek gebaseerde argumenten zijn er nog: normen en waarden, vermoedens, geloof en/of overtuiging, gezag en/of autoriteit en nut. Voor het bewust selecteren van argumenten, wordt door de sectie Nederlands geoefend met de hoeden van Bono: zwarte hoed, gele hoed, groene hoed, witte hoed, blauwe hoed en rode hoed (Van der Schans & Van Gaal, 2013). Hierdoor leren leerlingen gestructureerd argumenteren. Bijvoorbeeld door de witte hoed op te zetten, mogen alleen feitelijke argumenten worden gebruikt. Of met een zwarte hoed negatieve vermoedens. Dit kan met de leerlingen geoefend worden door het ballondebat: leerlingen moeten hun klasgenoten overtuigen waarom zij mee mogen met de ballonvaart. Hiervoor krijgen ze de opdracht om met een bepaalde hoed een argument te bedenken vanuit een willekeurige personage (Debatix, 2011).

De soorten argumenten worden gesorteerd in sterke en zwakke argumenten (drogredeenen). Een sterk argument is empirisch, feitelijk of gebaseerd op autoriteit. Dit houdt in dat het uit onderzoek gebleken moet zijn (autoriteit), objectief (feiten) door cijfers bekrachtigd en/of empirisch. Dit zijn sterke argumenten, omdat ze controleerbaar zijn. Als de argumenten niet blijken te kloppen wordt een persoon makkelijk

weggezet of wordt hij/zij niet meer serieus genomen. Er zijn ook zwakke argumenten: drogredenen. Deze bevatten onjuistheden, missen de logica, zijn niet relevant of zelfs onjuist.

Van belang is dat leerlingen leren welke argumenten samenhangen met hun standpunt. Hiervoor is het nodig dat leerlingen beschikken over voldoende kennis over het onderwerp en dat deze nieuwe kennis voortbouwt op hun bestaande kennis, zodat ze het gevoel hebben dat ze echt iets aan het leren zijn (Bergsma et al., 2006; Olgers et al., 2014). Belangrijk bij argumentatievaardigheden is dat leerlingen een dilemma voorgeschoteld krijgen, een maatschappelijk vraagstuk herkennen en dat ze zich kunnen inleven in bepaalde standpunten. Daarbij is het doel om te argumenteren, het bepalen van een standpunt een standpunt wege en tot een besluit te komen (Bergsma et al., 2006; Van Drie et al., 2016).

Het toetsen van argumenteren is lastig voor de docent. Daarom is het goed om een schriftelijke opdracht door de leerling uit te laten voeren (Legierse, z.j.) en te beoordelen aan de hand van rubrics (Huisman, 2015).

2.3 De inzet van argumentatievaardigheden bij het oplossen van een controversieel vraagstuk

Voordat ze een probleem kunnen oplossen moeten leerlingen eerst kritisch denken over wat voor type probleem het controversieel vraagstuk is. Hierdoor kan er gericht gezocht worden naar een oplossing (Van Drie et al., 2016). Door deze aanpak verwerven leerlingen handvatten waarmee zij vaardigheden zoals het kritisch denken kunnen ontwikkelen (Jeliazkova & Hoppe, 2012). Door het ijsbergmodel te hanteren leren leerlingen bijvoorbeeld dat een probleem veel meer lagen heeft dan dat het aan de oppervlakte lijkt. Het ijsbergmodel heeft verschillende fases: Onderkennen en presenteren van het probleem, analyseren en structureren het probleem en bedenken van oplossingen en kiezen van een oplossing. Een controversieel vraagstuk is niet met een simpele oplossing op te lossen, daar heb je alleen de top van de ijsberg mee geraakt. Door leerlingen zich verder in het probleem te laten verdiepen, raken ze meer geïnformeerd. Door meer informatie vanuit verschillende standpunten waar te nemen, wordt hun kijk ook ruimer op een probleem, waardoor hun referentiekader groter is (Hess, 2009; Jeliazkova & Hoppe, 2012). Door het denken over oplossingen moet met argumenten aannemelijk worden gemaakt waarom voor de gekozen oplossingen is gekozen (Van Drie et al., 2016). Door het probleem van de plastic soep (als matig gestructureerd probleem op middelen) te analyseren door een instrument als mindmappen te gebruiken, kunnen de leerlingen argumenten aanvoeren voor de mogelijke oplossingen voor de plastic soep (Jeliazkova & Hoppe, 2012). De plastic soep is als probleem erkend, maar er is geen overeenstemming wie verantwoordelijk is voor het oplossen van de plastic soep en daarnaast is er ook geen overeenstemming welke middelen het meest geschikt zijn om de plastic soep

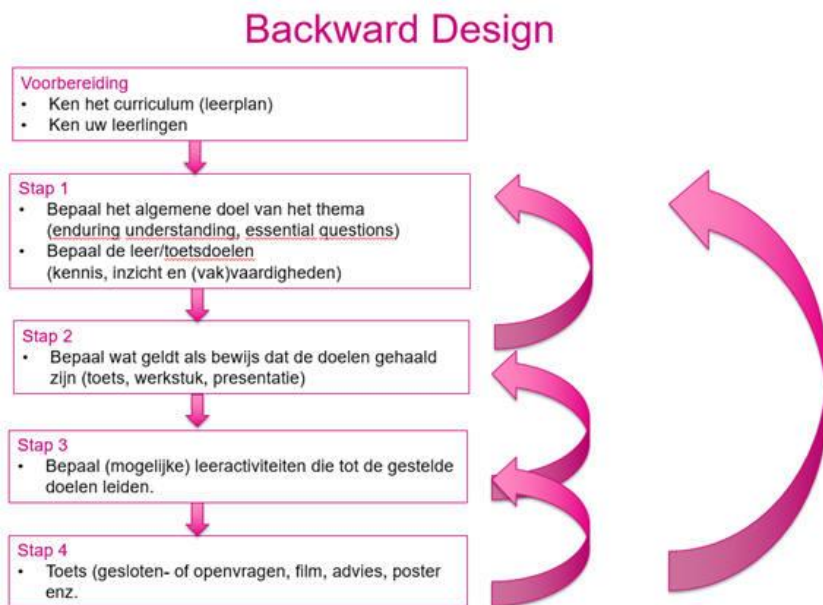
op te lossen. Dit maakt de plastic soep een complex probleem. Voor dit onderzoek wordt ervan uitgegaan dat de plastic soep als een matig gestructureerd probleem op middelen gehandhaafd kan worden.

Dit is in de lijn met de SAC methode van Hess (2009) waarin het werken in groepjes wordt aangemoedigd voor onder andere het ontwikkelen van het empathisch vermogen van leerlingen.

2.4 Het vormgeven van de lessenserie

Voor het vormgeven van de lessenserie is gekozen voor de ontwerpcriteria ontwikkeld door Wiggins en McTighe (1998). Zij hebben het Backward Design model ontwikkeld waarin als eerste wordt uitgegaan van de leerdoelen, vervolgens de beoordelingen en als laatste stap de leeractiviteiten. Door omgekeerd te werken wordt er focus gelegd op het hoger doel van een les, lessenserie of project, door Wiggins en McTighe *'the big idea'* genoemd. De activiteiten die vervolgens worden ontwikkeld dragen gestructureerd bij aan *'the big idea'*. Op deze manier heeft de docent een lessenserie waardoor er les wordt gegeven op de hoofdlijnen, hierdoor ontstaat structuur en focus voor de docent. *'The big idea'* is wat de docent wil dat leerlingen nog onthouden na het schooljaar, na de middelbare school. Dat wordt door Wiggins en McTighe *'enduring understanding'* genoemd ofwel duurzaam leren of leren voor het leven.

Het *'enduring understanding'* wordt bereikt wanneer de lessenserie volgens het Backward Design model wordt ontworpen. Figuur 1 toont de stappen in het Backward Design model.

Figuur 1. Backward Design model (Wiggins & McTighe, 1998)

Voordat de stappen in het model worden uitgevoerd dient de docent zich voor te bereiden. De lessenserie dient aan te sluiten op de leerlingen en het curriculum. Denk hier aan het niveau en de voorkennis van

de leerling en of het onderwerp aansluit bij de lesmaterie van het vak. Vervolgens wordt *'the big idea'* vormgegeven. Hierbij worden het algemene doel en de leerdoelen op het gebied van kennis en vaardigheden uiteengezet. De leerdoelen worden in stap 1 gekenmerkt door drie fasen:

1. *Worth being familiar with*, context van een begrip om het beter te kunnen plaatsen.
2. *Important to know*, kennis die essentieel is, zoals strategieën, processen, feiten en concepten. Hier wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen kennis en vaardigheden.
3. *Enduring understandings*, de grote ideeën. De kern van datgene wat de leerling moet kunnen.

Deze drie fasen kunnen toegepast worden op argumentatievaardigheden. Ook argumentatievaardigheden kunnen op verschillende niveaus worden onderwezen. In Olgers et al. (2014) worden deze elementen van argumenteren toegespitst op kennisniveau en van daaruit ontstaan de leerdoelen (Olgers et al., 2014). Dit betekent dat de leerdoelen van de lessenserie bepaald kunnen worden door de fasen van stap 1 en het niveau van kennis te combineren. Zie tabel 1. Belangrijk hierbij is dat *'enduring understanding'* aansluitend op de vorige fasen wordt behaald (Wiggins & McTighe, 1998).

Tabel 1. Fasen en niveau van kennis bij het Backward Design model

Stap 1	Niveau van kennis
Fase 1 Being familiair with	Kennis & begrip (achterhalen van betekenis, toepassen van kennis in nieuwe situaties)
Fase 2 Important to know	Analyse (vermogen tot redeneren en relaties te ontdekken)
Fase 3 Enduring understanding	Synthese (vermogen afzonderlijke delen samen te voegen tot een geheel)

Hieruit blijkt dat de eerste fase erg op reproductie is gericht. De tweede fase op het analyseren en het *'enduring understanding'* op een hoger niveau van kennis: synthese, waarin leerlingen verband kunnen leggen tussen verschillende onderdelen en op basis daarvan hun standpunt kunnen bepalen. Om dat hoogste niveau te behalen moet eerst voldaan worden aan de eerste twee fasen (Wiggins & McTighe, 1998).

De tweede stap in het backward design is het bepalen van de beoordeling. Wiggins en McTighe (1998) maken een onderscheid in het beoordelen van de verschillende fasen. De fasen *'being familiair with'* en *'important to know'* worden via toetsen beoordeeld en *'enduring understanding'* veelal met een verslag aan de hand van rubrics (Wiggins & McTighe, 1998). Wiggins en McTighe (1998) stellen enkele

voorwaarden op voor de beoordeling passend in de lessenserie. De beoordeling dient transparant te zijn, wat inhoudt dat de leerling vooraf weet wat de eisen en doelen zijn en hoe de leerling wordt beoordeeld. Daarnaast is de consistentie van leerdoelen en de vorm van beoordeling van belang. Dit houdt in dat het toepassen van kennis, inzicht en vaardigheden in de toetsing terug moeten komen en moeten aansluiten op de leerdoelen (Huisman, 2015).

De derde stap is het bepalen van passende leeractiviteiten in de lessenserie om de beoogde leerdoelen te behalen. Hierbij worden de kennis en vaardigheden die leerlingen moeten beheersen gedefinieerd. Ook het lesmateriaal en activiteiten worden hier passend bij de leerdoelen uiteengezet.

Als laatste vierde stap vindt de afsluiting van de lessenserie plaats in de vorm van een toets of verslag.

HOOFDSTUK 3 | ONTWERP

Om de inhoud en vorm van deze lessenserie te bepalen heeft er literatuuronderzoek plaatsgevonden. 'The big idea' van deze lessenserie (Wiggins & McTighe, 1998) is dat leerlingen hun standpunt bij een controversieel vraagstuk leren onderbouwen met argumenten. Daarom bevat deze lessenserie een controversieel vraagstuk (Van Drie et al., 2016) en de theorie over argumentatievaardigheden. Voor de opzet van de lessenserie is gekozen voor het model van Backward Design van Wiggins en McTighe (1998), omdat deze gericht is op het duurzaam leren van kennis en vaardigheden.

3.1 Doelgroep

De lessenserie is ontwikkeld voor 4vwo. Voor deze doelgroep is gekozen omdat ze in de vierde klas maatschappijleer krijgt op het Assink Lyceum. Om voor het eerst kennis te maken met de controversiële vraagstukken bij het vak maatschappijleer is het goed om hen vanaf het begin te introduceren met de tools die nodig zijn om hun standpunt te beargumenteren en om een betoog te kunnen schrijven. Daarnaast wordt deze lessenserie ontwikkeld voor vier lessen. Hiermee wordt de laagdrempeligheid behouden voor docenten om deze lessenserie te gebruiken in hun curriculum.

3.2 Kaders

Deze uitwerking van de lessenserie bevat verschillende onderdelen volgens de stappen van het Backward Design van Wiggins en McTighe (1998):

1. Stap 1: Leerdoelen
2. Stap 2: Beoordeling
3. Stap 3: Leeractiviteiten: Lesplan les 1: Gastspreker
4. Stap 3: Leeractiviteiten: Lesplan les 2: Hoorcollege argumenteren & mindmappen
5. Stap 4: Toetsing: Lesplan les 3: Leerlingen schrijven een betoog
6. Stap 3: Leeractiviteiten: Lesplan les 4: Dialoog tussen leerlingen

Wiggins en McTighe (1998) beschrijven in hun boek '*understanding by design*' hoe een docent duurzaam leren kan bewerkstelligen wanneer het model van het backward design wordt gevolgd. Deze wordt vormgegeven door vier stappen. Voordat de stappen worden doorlopen, is het belangrijk dat de docent een goede voorbereiding treft. Dit houdt in dat de docent de nieuwe ontwikkelde les/lessenserie/project aan laat sluiten bij de kennis en kunde van de leerlingen. Voor het ontwikkelen van deze lessenserie is het curriculum van Maatschappijleer onderzocht, waaruit is gebleken dat er in de verschillende lesmethodes geen specifiek lesmateriaal beschikbaar is over argumentatievaardigheden. Wel wordt er van de leerlingen verwacht dat zij beschikken over argumentatievaardigheden en een standpunt kunnen onderbouwen ("Examenprogramma Maatschappijleer vwo", 2017). Hebben de leerlingen dan gedegen

onderwijs gehad in argumentatievaardigheden bij andere vakken? In overleg met collega's van het Assink Lyceum is gebleken dat leerlingen in de 4^e klas van het vwo pas les over argumentatievaardigheden krijgen aan het einde van het 4^e jaar binnen het vak Nederlands. Dat zou kunnen verklaren waarom ik tijdens het bespreken van controversiële vraagstukken in de klas (zwarte piet, aanslagen, armoede) het niveau van de argumenten van de leerlingen minimaal vond. In klassikale gesprekken met de leerlingen viel het mij op dat ze veel moeite hadden om zulke onderwerpen te bespreken. Enkele leerlingen die wel wat wilden zeggen kwamen dan ook met reacties als: 'gewoon geen geld meer geven' (armoede), 'allemaal het land uit' (terrorisme) of de moslims pakken onze cultuur af (zwarte piet). Dikwijls probeerde ik de feiten op tafel te leggen, maar realiseerde me dat ik van ze verwachtte dat ze zo maar even een standpunt konden bepalen op basis van (sterke!) argumenten, terwijl ze daar nog geen les in hadden gekregen.

Om de argumentatievaardigheden van leerlingen te ontwikkelen bij een controversieel vraagstuk wordt deze lessenserie ontworpen aan de hand van het backward design van Wiggins en McTighe (1998). Hieronder volgt de uitwerking aan de hand van de stappen.

3.3 Stap 1 | Leerdoelen

De leerdoelen zijn ontwikkeld en afgestemd op de drie fasen, ontwikkeld door Wiggins en McTighe (1998). Deze zijn afgestemd op de niveaus van kennis (Olgers et al., 2014). Deze afstemming heeft geresulteerd in verschillende leerdoelen per les. De uitwerking staat in tabel 2 beschreven.

Tabel 2. Leerdoelen

Fasen	Niveau van kennis	Leerdoelen	Les
1 Being familiair with	Kennis & begrip (achterhalen van betekenis, toepassen van kennis in nieuwe situaties)	De leerling kan het probleem van de plastic soep beschrijven; De leerling kan het verschil tussen sterke en zwakke argumenten opsommen; De leerling kan het verschil tussen standpunt en argumenten herkennen; De leerling kan betrouwe bronnen gebruiken.	1 2 2 2
2 Important to know	Analyse (vermogen tot redeneren en relaties te ontdekken)	De leerling kan een probleem vanuit verschillende invalshoeken bekijken; De leerling kan zijn argumenteren baseren op kwalitatief goede bronnen; De leerling kan een argument opbouwen met de juiste terminologie; De leerling kan meervoudige argumenten opbouwen;	2 3 3 3

		De leerling kan sterke argumenten inzetten om zijn standpunt te onderbouwen.	3/4
3 Enduring understanding	Synthese (vermogen afzonderlijke delen samen te voegen tot een geheel)	De leerling kan zijn standpunt overtuigend overdragen met behulp van argumenten.	3/4

'*The big idea*' van deze lessenserie, datgene wat de leerlingen echt moeten onthouden, is dat ze de volledige vrijheid hebben om, in de veilige omgeving van de klas, achter hun standpunt te komen. Of deze links georiënteerd is of rechts, heel genuanceerd of niet. De standpunten mogen er zijn in de klas en worden geaccepteerd. Met deze lessenserie wil ik een eerste aanzet doen, waarin ik de leerlingen actief informeer over het onderwerp en over het argumenteren en waarin zij actief bezig gaan met het bepalen van hun standpunt, in de volledige veiligheid van het zelfstandig en individueel beschrijven van hun standpunt, in plaats van het mondeling toe te lichten in de klas.

Om tot duurzaam leren te komen is het eerst nodig om twee fasen te doorlopen. De eerste fase gaat over het achterhalen van kennis. Voordat een leerling zijn standpunt kan bepalen, moet hij kennis hebben van het onderwerp en van de opbouw en inhoud van argumentatievaardigheden (Bergsma et al., 2006, Van Drie et al., 2016; Hess, 2009; Olgers et al., 2014). Het onderwerp wordt in de eerste les uitgebreid toegelicht in een gastcollege. De argumentatievaardigheden worden uitgebreid toegelicht in het tweede college. Daarnaast worden in de tweede les ook de bronnen toegelicht, omdat een bron waarde geeft aan een sterk argument. In de sectie Maatschappijleer is het brongebruik gekaderd, namelijk: nieuwsbronnen (NRC, TROUW, Volkskrant, NOS), wetenschappelijke instituten, zoals universiteiten en publicaties van (Rijks)overheid.

De tweede fase '*important to know*' is het analyseren van het vraagstuk. In deze fase wordt het ijsbergmodel van Jeliaskova en Hoppe (2012) gehanteerd waarin leerlingen in verschillende fasen naar het vraagstuk kijken. Zij analyseren het probleem, de oplossingen, kijken naar de verschillende betrokkenen om uiteindelijk tot een standpunt te komen. De leerlingen gaan door het toepassen van argumentatievaardigheden oplossingen voor de plastic soep voordragen in groepsverband, dit doen ze door gezamenlijk te mindmappen. De leerdoelen in deze fase zijn daarom ook gefocust op het toepassen van de vaardigheden in een nieuwe situatie (Olgers et al., 2014). De uiteindelijke beoordeling daarvan vindt plaats in een geschreven betoog. Hiervoor is gekozen om ook de stille leerlingen 'te horen' via een geschreven stuk en omdat het voor de docent middels een rubric objectiever te beoordelen is en tenslotte omdat de leerlingen kundig zijn, door het vak Nederlands, om betogen te schrijven. Voor dit laatste hebben de leerlingen niet opnieuw instructies nodig.

3.4 Stap 2 | Beoordeling

Er is in deze lessenserie gekozen voor het beoordelen via een rubric. Een rubric is een uitgeschreven voorschrift over de te waardenen vaardigheid (Huisman, 2015). Met een rubric kunnen de verschillende niveaus van vaardigheden beschreven en beoordeeld worden. De leerlingen kunnen hun argumentatievaardigheden laten zien in een geschreven stuk zoals, in casu een betoog.

Omdat er vanuit de verschillende secties op het Assink geen rubric aanwezig is om specifiek de argumentatievaardigheden in een betoog te beoordelen en deze ook niet aanwezig is bij het SLO, is er een eigen rubric gecreëerd. Bij de beoordeling is hierbij rekening gehouden met de leerdoelen, criteria, norm en de onderliggende grens waar leerlingen aan moeten voldoen (Huisman, 2015). De rubric is inhoudelijk afgestemd op de geformuleerde leerdoelen zodat de opgezette leerdoelen ook daadwerkelijk gemeten kunnen worden (Huisman, 2015).

Aan de hand van de opgezette rubric zal blijken of de leerlingen hebben voldaan aan de opgestelde leerdoelen. Omdat deze lessenserie gericht is op argumentatievaardigheden is de rubric ook hierop ingericht. De beoordeling is vooral gericht op het toepassen van de argumentatievaardigheden op de plastic soep. De ontwikkelde rubric kent vier verschillende categorieën en een normering: structuur, brongebruik, standpuntbepaling en sterke argumenten.

3.4.1 STRUCTUUR

De eerste categorie is de schrijfstijl en opbouw van het betoog. Dit is een basiselement voor het schrijven van betogen en daarom ook in deze lessenserie verwerkt. De structuur voor het schrijven van een betoog is: inleiding, stelling, argumenten en conclusie (Sectie Nederlands, 2015). De keuze is in deze wel gemaakt om drie argumenten te gebruiken en geen tegenargument. Een tegenargument is van belang als er een tegenstander is en dat is in deze lessenserie niet het geval. Wel is er de behoefte om het van meerdere kanten te bekijken. Daarnaast wordt er ook van de kracht van drie gesproken in de debatsfeer als het gaat om overtuiging in speeches en presentaties (Duursma, 2016). De andere afweging is dat leerlingen met een argument niet voldoende op zoek gaan naar kennis en dat met meervoudige argumenten die zoektocht wel maken om hun kennis te verbreden (Hess, 2009) en dat een standpuntbepaling sterker is als die wordt onderbouwd door meervoudige argumentatie (Sectie Nederlands, 2015). De conclusie is belangrijk, omdat leerlingen leren de kern van hun standpunt samen te vatten en niet nieuwe argumenten aan te voeren. Omdat de focus van het ontwerp ligt op de argumentatievaardigheden, wordt structuur met 10% beoordeeld.

3.4.2 BRONGEBRUIK

Als tweede wordt er gekeken naar het gebruik van bronnen. De betrouwbaarheid van de bronnen heeft een 20% normering, omdat brongebruik in de literatuur (Hess, 2009) als een belangrijk onderdeel wordt gezien voor betrouwbare argumenten en in het bijzonder bij een controversieel vraagstuk.

In de sectie maatschappijleer is afgestemd met welke bronnen leerlingen mogen werken. Aan het begin van schooljaar 2016/2017 is bepaald dat er bepaalde bronnen worden goedgekeurd:

- Nieuwsbronnen: NOS TROUW NRC VOLKSKRANT
- Wetenschappelijk: Universiteiten/ aan wetenschap gekoppelde organisaties
- Overheid: publicaties van Rijksoverheid of lagere overheden

Wanneer een leerling zijn argument onderbouwt met een bron, dan heeft het een hoger betrouwbaarheidsgehalte. Deze bronnen staan vermeld in de opdrachtoomschrijving aan de leerlingen (bijlage 1). De leerlingen krijgen de opdracht om elk argument te onderbouwen met een bron. Voor deze opdracht mogen zij het gastcollege en/of kennisoverdracht in de klas gebruiken als bron. De reden dat elk argument onderbouwd dient te worden met een betrouwbaar argument is om leerlingen te oefenen en het hen eigen te laten maken dat zij een argument overtuigender kunnen maken door de bron erbij te vermelden.

3.4.3 STANDPUNTBEPALING

Als derde, als belangrijk onderdeel van de argumentatievaardigheden, wordt gekeken of er een samenhang is tussen de argumenten en het standpunt. Een leerling moet immers weten wat het onderwerp is en is of zijn argumenten voor het specifieke onderwerp relevant zijn. Omdat het de eerste keer is dat de leerlingen hier bewust mee aan de slag gaan bij een controversieel vraagstuk, wordt er in de normering rekening gehouden met hun onervarenheid en de samenhang beoordeeld met een normering van 20%.

3.4.4 STERKE ARGUMENTEN

In de lesstof wordt aan de leerlingen uitgelegd welke type argumenten er zijn en wat sterke en zwakke argumenten zijn. Ook wordt er middels de hoeden van Bono geoefend in soorten argumenten. De leerlingen krijgen vanuit de lesstof mee dat sterke argumenten: feitelijk, empirisch en autoritair zijn. Een leerling dient in zijn standpuntbepaling aan te kunnen tonen dat het een stelling kan onderbouwen met sterke argumenten en dat er een wezenlijk verschil bestaat tussen sterke en zwakke argumenten om overtuigend over te komen (Sectie Nederlands, 2015). De focus van het betoog ligt op de sterke argumenten, daarom heeft dit onderdeel een normering van 50%.

3.4.5 RUBRIC TER BEOORDELING

Deze bevindingen hebben geresulteerd tot de volgende rubric omschreven in tabel 3:

Tabel 3. Rubric betoog

	Beoor deling	Slecht	Onvoldoende	Voldoende	Goed
Structuur: goed te lezen/ geen spelfouten.	10%	Onsamenhangende zinnen met veel spelfouten	Onvoldoende opbouw betoog + onvoldoende schrijfstijl	Voldoende opbouw betoog + schrijfstijl	Opbouw betoog + goede schrijfstijl
Gebruik van bronnen	20%	Geen gebruik van bronnen/ onbetrouwbare bronnen	Gebruik van zwakke bronnen	Gebruik van enkele betrouwbare bronnen	Bij elk argument gebruik van een of meerdere betrouwbare bronnen
Duidelijke standpuntbepaling	20%	Onduidelijk standpunt	Standpunt onvoldoende ondersteund door argumenten	Standpunt voldoende ondersteund door argumenten	Standpunt is overtuigend door argumentatie
Gebruik van sterke argumenten	50%	Maakt gebruik van drogredenen	Gebruik van onvoldoende sterke argumenten	Gebruik van maximaal twee sterke argumenten	Gebruik van drie sterke argumenten

De rubric is vooraf opgestuurd aan de leerlingen om te voldoen aan de transparantiecriteriën opgesteld door Wiggins en McTighe (1998).

3.5 Stap 3 | Lesactiviteiten

De lesactiviteiten worden omschreven volgens het lesplan van de UT-Ierarenopleidingen.

School:	Het Assink Lyceum, Haaksbergen	Datum:	14-06-2017, 15-06-2017, 21-06-2017, 22-06-2017.
Docent:	Sara Demir	Klassen:	4V2, 4V3, 4V4

De uitleg krijgen de leerlingen voor aanvang van de lessenserie per mail waarin een volledige opdrachtomschrijving staat plus de manier van beoordeling. Deze manier van opdrachten delen met de leerlingen is vrij gebruikelijk op het Assink. Zie bijlage 1 voor de opdrachtomschrijving.

Sara Demir

De uitgebreide lesplannen staan in bijlage 2. In de volgende deelparagrafen worden de lesplannen samengevat en op hoofdlijnen beschreven.

3.5.1 LES 1 | GASTCOLLEGE PLASTIC SOEP

Onderwerp: Plastic Soep

Leerdoel: De leerling kan het probleem van de plastic soep beschrijven.

In de eerste les wordt het controversieel vraagstuk 'de plastic soep' geïntroduceerd door de gastspreker (zie Hess, 2009). Ik heb onderzoek gedaan naar een geschikte gastspreker om kennis over te dragen over de plastic soep aan de leerlingen van 4vwo. Belangrijk vind ik daarbij dat iemand enthousiast over de plastic soep kan vertellen, meer dan alleen een negatief verhaal hoe slecht het allemaal is. Via mijn werk voor de gemeente Amsterdam (ontwikkelen van een duurzaamheidseducatieprogramma) werd ik in contact gebracht met Peter Smith. Peter is naast zijn werkzaamheden voor de plasticfoundation ook een TedX spreker met een duidelijk verhaal en oplossing voor de plastic soep. In zijn verhaal brengt hij de plastic soep dichtbij de leefwereld van de leerlingen door de leerlingen een oplossing aan te reiken die de leerling zelf kan toepassen, door bijvoorbeeld zwerfafval op te rapen (Van Drie et al, 2016; Olgers et al., 2014). Dit vond ik een mooi uitgangspunt om een controversieel vraagstuk te introduceren bij de leerlingen, aansluitend bij de voorkennis en met zicht op handelingsperspectief (Olgers et al., 2014; Bergsma et al., 2006). In zijn gastcollege in het Theater van het Assink Lyceum vertelt Peter aan de drie 4-vwoklassen over het ontstaan van de plastic soep en hoe burgers invloed kunnen hebben op de plastic soep. Hiermee zet hij het probleem uiteen (zie Jeliaskova & Hoppe, 2012).

3.5.2 LES 2 | ARGUMENTATIEVAARDIGHEDEN

Onderwerp: Argumentatievaardigheden

Leerdoelen:

- De leerling kan het verschil tussen sterke en zwakke argumenten opsommen;
- De leerling kan het verschil tussen standpunt en argumenten herkennen;
- De leerling kan betrouwe bronnen gebruiken;
- De leerling kan een probleem vanuit verschillende invalshoeken bekijken.

De leerlingen zijn uitgebreid geïnformeerd over het onderwerp van de plastic soep (Bergsma et al., 2006). Daar is in de eerste les een gehele les aan gewijd. Op het moment van de tweede les hebben de leerlingen nog geen les gehad in argumentatievaardigheden bij de sectie Nederlands.

In deze les staan de argumentatievaardigheden centraal. Ter voorbereiding is het nodig om inhoudelijk te bepalen wat de lesstof moet zijn, omdat deze niet in het maatschappijleerboek voorkomt. Voor de inhoudsbepaling is gebruik gemaakt van de materialen van de sectie Nederlands van het Assink (Sectie

Nederlands, 2015). Het is voor de verankering van de kennis beter als dezelfde lijn wordt getrokken, omdat het hier gaat om vakoverstijgende vaardigheden (Van Drie et al., 2016). In de voor deze les ontworpen PowerPointpresentatie (opgenomen in bijlage 3) is rekening gehouden met de doelen die horen bij het vak maatschappijleer, zoals de reden waarom het belangrijk is om een standpunt te kunnen bepalen voor de toekomst als volwassen burgers (Olgers et al., 2014) en de opbouw en uitleg van de argumentatievaardigheden.

In het college wordt uitgelegd wat maatschappelijk vraagstukken zijn en wat de toekomstige rol van de leerlingen is als volwassen burger. Belangrijk hierbij is dat leerlingen meekrijgen dat er verschillende perspectieven zijn op hetzelfde vraagstuk en dat jouw perspectief bepaalt welke oplossing goed of fout is. Het doel van de lessenserie wordt uitgelegd: *‘Aan het einde van deze lessenserie kun jij een standpunt bepalen, formuleren en uiten als het gaat om een maatschappelijk vraagstuk’*. Vervolgens wordt er inhoudelijk de theorie van argumentatievaardigheden uitgelegd en kan er geoefend worden met de hoeden van Bono. Leerlingen worden naar voren gehaald voor het ballondebat. Deze debatform wordt vaker gebruikt en wordt gezien als een actieve werkvorm om met argumentatievaardigheden bezig te gaan (Debatrrix, 2011). Het is de bedoeling dat leerlingen vanuit een bepaald perspectief hun klasgenoten overtuigen om mee te gaan met de ballonvaart. Van de vier leerlingen mag de meest overtuigende mee met de ballonvaart. Het is een laagdrempelige en leuke manier om argumenten te introduceren in de klas (Debatrrix, 2011). In dit geval krijgen leerlingen de opdracht om met een hoed van Bono (Van der Schans & Van Gaal, 2013), de rol van overheid, burger of industrie aan te nemen. Zij krijgen de eerste ronde de opdracht met de zwarte hoed te argumenteren vanuit een van de rollen en de tweede ronde krijgen zij de opdracht om vanuit de witte te argumenteren. Hierbij gaan ze voor in de klas staan en moeten ze hun klasgenoten overtuigen. De klas stemt wie mee mag met de ballonvaart. De hoeden van Bono zijn gekleurd en worden gebruikt om overleggen samenhangend te laten verlopen: witte hoed (feiten), blauwe hoed (proces), zwarte hoed (negatief), groene hoed (innovatief), gele hoed (optimistisch) en de rode hoed (emoties) (Van der Schans & Van Gaal, 2013). Door deze opdracht kunnen de leerlingen oefenen met sterke argumenten (witte hoed) en vermoedens (zwarte hoed).

Vervolgens gaan de leerlingen, in lijn met de SAC methode van Hess (2009), mindmappen om met het ijsbergmodel van Jeliaskova en Hoppe (2012) aan de slag te gaan. Zij gaan in groepjes samenwerken om het probleem verder te ontleden en om met oplossingen bezig te gaan (Jeliaskova & Hoppe, 2012). Door deze samenwerking leren leerlingen ook open te staan voor andere argumenten en standpunten (Hess, 2009). In groepen van drie krijgt elk leerling een eigen rol toebedeeld door de docent: burger, industrie of overheid. Dat maakt een groepje van drie compleet met drie verschillende rollen. Deze krijgen ze opgelegd om ook vanuit een ander standpunt naar een probleem en oplossingen te kijken. Hierbij gaan de leerlingen eerst het probleem analyseren aan de hand van de betrouwbare bronnen (Hess, 2009). Hierbij mogen zij zelf bepalen vanuit welke hoed zij dat gaan doen, zolang ze maar alle drie

dezelfde hoed gebruiken in hun argumenten. Vervolgens moeten zij de oplossingen voordragen, ook weer vanuit de opgelegde rol, in een Bono kleur hoed. Via het mindmappen wordt het ijsbergmodel van Jeliaskova en Hoppe (2012) door de docent gehanteerd door de leerlingen eerst het probleem te laten analyseren en vervolgens op zoek te laten gaan naar de oplossingen. De keuze voor hun oplossing mogen de leerlingen in les drie beschrijven in hun betoog.

3.5.3 LES 3 | HET SCHRIJVEN VAN HET BETOOG

Onderwerp: Betoog schrijven

Leerdoelen:

- De leerling kan zijn argumenten baseren op kwalitatief goede bronnen;
- De leerling kan een argument opbouwen met de juiste terminologie;
- De leerling kan meervoudige argumenten opbouwen;
- De leerling kan sterke argumenten inzetten om zijn standpunt te onderbouwen;
- De leerling kan zijn standpunt overtuigend overdragen met behulp van argumenten.

Het beoordelen van de leerlingen door een toets of verslag is stap vier van het model van Wiggins & McTighe (1998). Deze stap wordt uitgevoerd in de voorlaatste les, omdat om een dialoog (laatste les) te kunnen voeren het belangrijk was dat de leerling voor zichzelf al een standpunt had bepaald en zijn argumenten had vormgegeven (Hess, 2009).

De leerlingen hebben door het gastcollege kennis van de plastic soep gekregen. Door het gastcollege en via het debat met de ballonvaart hebben ze kennis opgedaan en geoefend met sec de argumentatievaardigheden. In groepjes zijn ze vanuit verschillende rollen gestructureerd via de Bono hoeden gaan kijken naar het probleem en oplossingen.

Argumenten worden onder andere gebruikt om een standpunt te onderbouwen. Van de leerlingen wordt bij maatschappijleer verwacht dat ze een standpunt formuleren en onderbouwen in het maatschappelijk spectrum (Olgers et al., 2012). Om een standpunt te kunnen vormen is het handig als leerlingen een dilemma voorgeschoteld krijgen om een afgewogen standpunt te kunnen bepalen gebaseerd op sterke argumenten (Bergsma et al, 2006; Van Drie et al., 2016).

Voor het schrijven van dit betoog moeten leerlingen enkele keuzes maken. Zij kiezen een verantwoordelijke partij uit waarvan zij achten dat deze zou kunnen bijdragen aan de oplossingen met betrekking tot de plastic soep. Zij kunnen kiezen uit: de burgers, de industrie of de overheid. Doordat zij in de mindmap in die verschillende rollen al aan de slag zijn gegaan, hebben zij voor zichzelf een breder spectrum ontwikkeld doordat zij zich hebben ingeleefd in personages voor wie zij niet in eerste instantie voor zouden kiezen (Hess, 2009).

Vanuit die rol gaan ze hun betoog schrijven gebaseerd op een inleiding, stelling, drie argumenten en een conclusie. Voor de argumenten kunnen ze gebruik maken van betrouwbare bronnen (Hess, 2009) en van de eerder gemaakte mindmap.

3.5.4. LES 4 | IN DIALOOG MET ELKAAR

Onderwerp: Uitwisselen van oplossingen

Leerdoel: De leerling kan sterke argumenten inzetten om zijn standpunt te onderbouwen.

In de gebruikte literatuur voor het inhoudelijke ontwerp van deze lessenserie benadrukken alle schrijvers het belang van met elkaar in dialoog te gaan (Hess, 2009; Jeliaskova & Hoppe, 2012; Olgers et al., 2014; Van Drie et al., 2016). In deze laatste les staat de dialoog centraal. De leerlingen zijn voorbereid, ze hebben hun betoog geschreven en daarmee hebben zij ook hun standpunt bepaald. De argumenten die zij hebben gebruikt zal ik voor de les voor hen uiteenzetten en presenteren op het bord, zodat ze hun bedachte argumenten visueel en makkelijk kunnen gebruiken in de dialoog.

De klas wordt verdeeld in de drie groepen: burgers, overheid en industrie. En aan hen de opdracht om tot drie oplossingen te komen, waar de meerderheid mee kan leven. Dat kun dus een oplossing van de overheid zijn 'voorlichting geven' of van de burger 'zwerfafval opruimen'.

Elk groepje (groepje: verantwoordelijke partij is de burger, groepje: verantwoordelijke partij is de industrie, groepje: verantwoordelijke partij is de overheid) gaat in een hoek van de klas zitten. Dit zijn de leerlingen in de les gewend en vind ik als docent net wat overzichtelijker en dynamischer. Doordat van de klas alle argumenten op het bord verschijnen, kunnen de leerlingen zien welke argumenten het vaakst worden aangehaald. Per groep wordt bepaald welke argumenten zij echt belangrijk vinden. De docent als gespreksleider vraagt aan het groepje welke oplossing het belangrijk vindt. Het groepje moet dus beargumenteren waarom dat zo is. Het woord wordt gelaten aan iemand die dat vrijwillig wil doen. De oplossing wordt door de docent geprobeerd zo scherp mogelijk te krijgen. Vervolgens wordt aan de andere groepen gevraagd wat zij van deze oplossing vinden. Zij kunnen dan gezamenlijk besluiten of het een goede oplossing is of niet. Door het prioriteren van de oplossingen per groepje wordt al een eerste selectie gemaakt in de kwaliteit en het belang van oplossingen. Leerlingen luisteren naar elkaar en beslissen gezamenlijk of een oplossing van een andere partij ook geschikt kan zijn. De nadruk ligt op het bespreken van oplossingen in een goede sfeer.

HOOFDSTUK 4 | METHODE VAN ONDERZOEK

Om de effectiviteit van de lessenserie te toetsen zijn de argumentatievaardigheden van de leerlingen na het volgen van de ontworpen lessenserie (nameting) vergeleken met hun argumentatievaardigheden voorafgaand aan de lessenserie (voormeting).

4.1 Proefpersonen

De proefpersonen zijn de leerlingen van de drie 4-vwoklassen waar ik maatschappijleer aan geef op het Assink Lyceum, te Haaksbergen. Dit zijn de klassen 4V2, 4V3 en 4V4. 4V2 bevat 30 leerlingen, waarvan negen jongens en 21 meisjes. De leerlingen zijn geboren in 2000 en in 2001. Deze klas staat gemiddeld een zeven voor maatschappijleer. 4V3 bevat 29 leerlingen, waarvan 16 jongens en 13 meisjes. Voor maatschappijleer staat deze klas gemiddeld een 6,7. De leerlingen zijn geboren in 2000 en in 2001. De kleinste klas is 4V4. Deze bestaat uit 23 leerlingen, waarvan 4 jongens en 19 meisjes. De leerlingen zijn geboren in 2000 en 2001. Het gemiddelde van deze klas voor maatschappijleer is een 6,7. Om de betrouwbaarheid te waarborgen zijn alleen de leerlingen als proefpersoon gekenmerkt die alle lessen van de lessenserie de plastic soep hebben bijgewoond. Van de potentiële 82 leerlingen, zijn uiteindelijk 71 leerlingen als proefpersonen gebruikt voor dit onderzoek. De overige 11 leerlingen zijn door ziekte of buitenschoolse activiteiten of door andere omstandigheden afwezig geweest tijdens een of meerdere lessen van de lessenserie.

4.2 Onderzoeksonderwerp

Het effect van de interventie is gemeten door twee metingen, in casu betogen, met elkaar te vergelijken. Hiervoor is een meetinstrument ontwikkeld waarmee bepaald is of de ontworpen lessenserie tot betere argumentatievaardigheden van leerlingen van de proefpersonen heeft geleid (Van der Donk & Van Lanen, 2009). Op basis van de uitvoering in de drie 4-vwoklassen zijn resultaten verzameld waaruit blijkt of de leerlingen een beter betoog hebben geschreven, beter gebruik hebben gemaakt van brongebruik, hun standpuntbepaling beter is en ze sterkere argumenten hebben gebruikt.

Om de resultaten uit dit onderzoek zo betrouwbaar mogelijk te laten zijn is het belangrijk dat de voormeting en nameting op dezelfde wijze worden uitgevoerd. De voorwaarden die gelden om aan dit onderzoek mee te kunnen doen zijn:

- Beide metingen worden verricht in de vorm van een betoog;
- Beide betogen gaan over een controversieel vraagstuk: armoede in de voormeting en plastic soep in de nameting;
- Elk betoog maken de leerlingen individueel;

- Voor elk betoog hebben de leerlingen een les van 50 minuten en de rest van de dag tot 00:00 uur de tijd om het betoog in te leveren;
- Voor elk betoog wordt aangegeven van welke betrouwbare bronnen gebruik gemaakt mag worden (nieuws, wetenschappelijk, overheid);
- Voor elk betoog kunnen de leerlingen kiezen uit drie standpunten;
- Beide betogen moeten voldoen aan stelling, drie argumenten en conclusie;
- Beide betogen moeten in goed Nederlands en zonder spelfouten zijn geschreven.

Door deze voorwaarden op te stellen wordt geambieerd om de externe effecten op de omstandigheden waarin het betoog wordt geschreven zo gelijk mogelijk te houden. Daarnaast voeren de leerlingen exact dezelfde opdracht uit. Alleen de leerlingen die alle vier de lessen van de lessenserie hebben bijgewoond worden meegenomen in de verzameling en beoordeling van de data. Er is voor een geschreven individueel en zelfstandige opdracht gekozen, zodat ook minder mondige leerlingen de ruimte krijgen hun standpunt en argumenten te uiten (zie hoofdstuk 3).

4.3 Instrumenten

In zowel de voor- als de nameting hebben de leerlingen een betoog geschreven. Om te meten wat het effect van de interventie is geweest, is ook een meetinstrument ontwikkeld.

4.3.1 OPDRACHT: VOORMETING

In de voormeting hebben de leerlingen een betoog geschreven over armoede. De opdracht aan de leerlingen was om een stelling in te nemen over wie verantwoordelijk is voor het oplossen van armoede in Nederland. Hiervoor moest het betoog voldoen aan de voorwaarden van: inleiding, stelling, drie argumenten en conclusie. De opdrachtschrijving staat beschreven bijlage 4.

4.3.2 OPDRACHT: NAMETING

In de nameting hebben de leerlingen een betoog geschreven over de plastic soep. Het betoog ging over de keuze maken over wie de leerling verantwoordelijk achtte voor het oplossen van de plastic soep. Hiervoor moesten een inleiding, stelling, drie argumenten en een conclusie worden geschreven. Zie bijlage 1 voor de opdrachtschrijving verstuurd aan de leerlingen.

4.3.3 MEETINSTRUMENT

De leerlingen hebben een cijfer gekregen voor hun betogen op basis van de rubric in tabel 3. Op basis daarvan is een meetinstrument ontwikkeld om het effect van de lessenserie te kunnen meten. Het meetinstrument is uiteengezet in tabel 4.

Om een rubric als meetinstrument te gebruiken zijn voor de vormgeving en inhoud door Van der Donk en Van Lanen (2009) richtlijnen opgesteld. Dit zijn: 1. Doel van instrument, 2. Kernbegrip, 3. Deelaspect

4. Observatiepunt. In tabel 4 wordt in de laatste kolom het operationaliseren van de argumentatievaardigheden van leerlingen weergegeven. Of een deelaspect aanwezig is, wordt door de normering bepaald (Van der Donk & Van Lanen, 2009). Door de som van de normering wordt bepaald in welke mate de deelaspecten aanwezig zijn. De vergelijking in de metingen wordt op de verschillende deelaspecten uitgevoerd. Vervolgens op het betoog in z'n geheel. De leerling kan voor een deelaspect een 1 of 0 krijgen wanneer het deelaspect wel aanwezig is (1) of niet aanwezig is (0). De normering vindt plaats per beoogd doel. Oftewel: 1. Structuur, 2. Brongebruik, 3. Standpuntbepaling, 4. Sterke argumenten.

Tabel 4. Operationaliseren van argumentatievaardigheden.

Doel van het instrument	Kernbegrip	Deelaspect	Observatiepunt
Bepalen of leerlingen een betoog kunnen schrijven	Structuur	Inleiding	1 of 0
		Stelling	1 of 0
		3 argumenten	1 of 0
		Conclusie	1 of 0
		Totaal	4
Doel van het instrument	Kernbegrip	Deelaspect	Observatiepunt
Bepalen of er gebruik gemaakt wordt van kwalitatief goede bronnen	Brongebruik	Betrouwbare bron argument 1	1 of 0
		Betrouwbare bron argument 2	1 of 0
		Betrouwbare bron argument 3	1 of 0
		Totaal	3
Doel van het instrument	Kernbegrip	Deelaspect	Observatiepunt
Bepalen of leerlingen hun standpunt inhoudelijk onderbouwen met argumenten	Standpuntbepaling	Argument 1: Argument past inhoudelijk bij de stelling	1 of 0
		Argument 2: Argument past inhoudelijk bij de stelling	1 of 0
		Argument 3: Argument past inhoudelijk bij de stelling	1 of 0
		Totaal	3
Doel van het instrument	Kernbegrip	Deelaspect	Observatiepunt
Bepalen of leerlingen beschikken over sterke argumentatievaardigheden	Sterke argumenten	Argument 1: Feitelijk/autoritair/empirisch	1 of 0
		Argument 2: Feitelijk/autoritair/empirisch	1 of 0
		Argument 3: Feitelijk/autoritair/empirisch	1 of 0
		Totaal	3

Structuur

Voor de vormgeving van het betoog is het standaard van de Sectie Nederlands (2015) aangehouden: inleiding, stelling, drie argumenten en conclusie. De onderdelen dienen aanwezig te zijn om te kunnen spreken van een gestructureerd betoog. Voor elk element is de normering 0 of 1. Is het element aanwezig dan krijg de leerling een 1. Is het niet aanwezig dan krijgt het 0.

Brongebruik

Bij de meting wordt gekeken of de leerling bij de argumenten gebruik heeft gemaakt van bronnen. Is een argument onderbouwd met een argument dan wordt dat genormeerd met een 1, zo niet dan met een 0.

Standpuntbepaling

Belangrijk in de beoordeling was dat leerlingen inhoudelijk de juiste argumenten weten in te zetten in het ondersteunen van hun stelling. Per argument wordt gemeten of het argument inhoudelijk past bij de stelling en daardoor bijdraagt aan de standpuntbepaling. Is deze aanwezig, dan wordt het genormeerd met een 1 en zo niet dan met een 0.

Sterke argumenten

Sterke argumenten zijn feitelijk, empirisch en/of autoritair. Zijn de gebruikte argumenten sterk, dan krijgt de leerling per sterk argument een normering van 1. Is het argument zwak dan is de normering 0.

4.4. Procedure

De procedure gaat over wat de leerlingen wanneer hebben gedaan. Zowel de voormeting als de nameting worden hieronder beschreven.

4.4.1 ARMOEDE (VOORMETING)

In periode vier (mei/juni) van het schooljaar 2016/2017, is tijdens zes weken en acht lessen, binnen het vak maatschappijleer het thema de verzorgingsstaat behandeld in de gekozen doelgroep, de klassen 4V2, 4V3 en 4V4 van het Assink Lyceum, Haaksbergen. Een van de maatschappelijke vraagstukken in dit thema is armoede. De voorzieningen werden besproken, maar ook de schuldvraag en de rol van de overheid: in hoeverre mag deze de privésituatie van arme burgers binnendringen? In de laatste twee lessen is dit onderwerp besproken. In de een na laatste les is een gedeelte (25 min) van een aflevering van Zembla 'Gezinnen zonder geld' (<https://zembla.vara.nl/nieuws/gezinnen-zonder-geld>) afgespeeld, die daarna met de leerlingen is besproken. Leerlingen wisten vooraf dat ze een betoog moesten schrijven over armoede, wat de criteria voor beoordeling waren en wat er van hen werd verwacht: stelling, drie argumenten en conclusie.

Het *after-video gesprek* vond plaats zoals dat gebruikelijk gaat in andere lessen. De volgende vragen werden gesteld: Wat vind je hiervan? Is dit nieuw voor jou? Wat is jullie opgevallen? Hoe ver mag de overheid gaan als zij beslissingen neemt over individuele burgers als zij binnendringt in het privéleven van haar burgers? Wanneer is de inmenging rechtvaardig? In de eerste les van de verzorgingsstaat hebben zij voor zichzelf moeten uitrekenen hoeveel geld zij kwijt zijn aan belasting, huis, eten, verzekeringen, hobby's etc. Dus hun voorkennis was, voor zover dat kan, afgestemd op de realiteit.

In de laatste les van deze lessenserie, kregen de leerlingen de ruimte om hun betoog over het oplossen van armoede te schrijven. Er werd uitgeweken naar het computerlokaal, zodat de docent makkelijk tussen de leerlingen kon bewegen. De leerlingen hadden tot 00:00 uur van dezelfde dag de tijd om het in te leveren. De ontworpen lessenreeks volgde op de eerstvolgende les in een nieuwe week. De lessenserie werden in twee weken gegeven. Per week werden er twee lessen gegeven, een op de woensdag en de ander op de donderdag. De laatste les vond plaats op de laatste lesdag van het schooljaar.

4.4.2 PLASTIC SOEP (NAMETING)

De eerste les vond gezamenlijk voor alle leerlingen plaats in het Assink theater in de nieuwe week. De leerlingen hadden de mogelijkheid om vragen te stellen tijdens het gastcollege.

De tweede les vond plaats in dezelfde week op de donderdag. Dit college is gegeven door de docent en tijdens deze les is het college over de argumentatievaardigheden gegeven (zie bijlage 3). Aan het einde van het college is geoefend met de hoeden van Bono door het ballonvaart debat(zie hoofdstuk 3: ontwerp). Vervolgens gingen de leerlingen in groepjes het probleem van de plastic soep analyseren. Hiervoor kregen zij A3 vellen uitgereikt. Zij konden daarop hun argumenten schrijven voor het probleem op de ene kant van het vel en hun argumenten voor het oplossen van het probleem op de andere kant. Hiervoor konden zij gebruik maken van hun opgedane kennis bij het gastcollege of gebruik maken van hun iPad om informatie op te zoeken. De leerlingen konden met elkaar afspreken voor welke kleur zij argumenten opzochten. In deze les kende de docent de leerlingen een rol toe: overheid, industrie of burger, om ze ook buiten hun eigen kaders te laten denken.

Tijdens de derde les, in de nieuwe week, schreven de leerlingen hun betoog. Hiervoor werd er uitgeweken naar het computerlokaal. Daar kon de docent ook makkelijk tussen de leerlingen door bewegen en hen begeleiden bij het schrijven van hun betoog. De opzet van het betoog was gelijk aan de voormeting: inleiding, stelling, drie argumenten en conclusie. De leerlingen hadden tot 00:00 uur dezelfde dag te tijd om het in te leveren.

Ter voorbereiding van de laatste les werden de betogen bekeken om in te zien welke argumenten de leerlingen gebruiken. De laatste les van de lessenserie vond plaats op de donderdag, op de laatste

schooldag van het schooljaar. De toetsing, de nameting, vond een dag eerder plaats, omdat ze de informatie die nodig was voor de dialoog zich zo al eigen hebben gemaakt. Met hun voorbereiding konden ze nu de dialoog aan. De bedoeling van de dialoog was om gezamenlijk tot drie oplossingen te komen. Het kon zijn dat de verantwoordelijkheid gedeeld moest worden door de verschillende partijen. De leerlingen leerden prioriteiten te stellen.

De leerlingen werden verdeeld over de klas in de drie verschillende groepen: burger, industrie en overheid. De argumenten waren te zien op het bord. De docent vroeg in een eerste ronde aan elk groepje waarom zij achter hun standpunt stonden. Na alle groepen te hebben gehoord, werd aan de leerlingen gevraagd welk argument zij belangrijk vonden. Dat werd genoteerd op het bord. Zo werd er een eerste selectie gemaakt in de argumenten. Vervolgens werd deze selectie verder besproken om uiteindelijk tot drie eindargumenten te komen. Er werd bewust gekozen voor drie argumenten, omdat leerlingen zo gedwongen werden een keuze te maken in wat ze belangrijk vonden. Dit gebeurde in dialoog.

4.5 Analyse

De vergelijking tussen de voor- en nameting heeft op vier verschillende manieren plaatsgevonden en is gebaseerd op de vier onderdelen van de rubric ter beoordeling en het meetinstrument, namelijk:

1. Structuur
2. Brongebruik
3. Standpuntbepaling
4. Sterke argumenten

De analyse van de resultaten is gedaan met behulp van SPSS. In de eerste plaats werd gekeken met ANOVA's of er verschil zat tussen de klassen op basis van de gemiddelden. De onafhankelijke variabele waren de klassen (4V3, 4V2 en 4V4) en de afhankelijke variabelen waren de scores van de leerlingen op de vier onderdelen. Met Repeated Measures ANOVA's is geanalyseerd of er verschil zat tussen de voor- en nameting op de vier bovengenoemde onderdelen.

HOOFDSTUK 5 | RESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd als uitwerking van het meetinstrument op basis van de vier onderdelen: structuur, brongebruik, standpuntbepaling en sterke argumenten. Het betoog wordt vervolgens in z'n geheel gemeten.

Gemiddeld scoorden de leerlingen 7,85 van de maximale 13 punten ($SD=3,13$) op het betoog over armoede in de voormeting. Ze scoorden gemiddeld 11,24 van de maximale 13 punten ($SD=2,36$) op het betoog over de plastic soep. Tabel 5 toont de gemiddelde scores en standaarddeviatie per onderdeel en op het betoog in z'n geheel.

Tabel 5: gemiddelde scores (M) en SD per onderdeel (n=71)

	Voormeting		Nameting	
	M	SD	M	SD
Structuur	3,13	1,01	3,54	0,71
Brongebruik	1,14	1,18	2,10	1,17
Standpuntbepaling	1,94	1,00	2,82	0,59
Sterke Argumenten	1,61	1,04	2,79	0,65
Totaal Betoog	7,85	3,13	11,24	2,36

Om te bepalen of er een verschil is tussen de drie vwo-klassen tijdens de voormeting, met betrekking tot de gemiddelden van de vier onderdelen van het betoog, is een ANOVA-toets uitgevoerd. Hieruit blijkt dat er geen significant verschil bestaat tussen het brongebruik ($F(2,68)=1.563$, $p=0.22$), de standpuntbepaling ($F(2,68)=0.275$, $p=0.76$) en de sterke argumenten ($F(2,68)=0.149$, $p=0.86$). Voor de structuur van het betoog geldt dat de scores niet normaal zijn verdeeld, daarom (en omdat er in de lessenserie niet apart aandacht is besteed aan de structuur van het betoog) wordt deze variabele niet meegenomen in de verdere analyses.

Tabel 5 laat zien dat er een significant verschil is tussen de voor- en nameting op de onderdelen brongebruik ($F(1,68)=36.38$, $p<0.001$), standpuntbepaling ($F(1,68)=45.47$, $p<0.001$) en sterke argumenten ($F(1,68)=61.67$, $p<0.001$). Er is geen interactie-effect gevonden tussen de klas waarin de leerling zit en de onderdelen standpuntbepaling ($F(2,68)=0.48$; $p=0.62$) en sterke argumenten ($F(2,68)=1.05$; $p=0.36$). Dit betekent dat het voor de kwaliteit van elk onderdeel niet uitmaakt in welke klas de leerling zit. Op het onderdeel brongebruik maakt de klas waarin de leerling zit echter wel uit. Hier werd wel een significant interactie-effect gevonden ($F(2,68)=4.36$; $p=0.02$).

HOOFDSTUK 6 | DISCUSSIE

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de deelvragen en de beperkingen van dit ontwerp en onderzoek uiteengezet. Vervolgens worden nog enkele aanbevelingen gedaan.

6.1 Resultaten deelvragen

Voor dit onderzoek is een lessenserie ontwikkeld om leerlingen te leren argumenteren over een controversieel vraagstuk. In deze lessenserie stond de plastic soep centraal en moesten leerlingen in een betoog uitwerken welke partij (industrie, overheid of burger) zij verantwoordelijk achtten voor het oplossen van de plastic soep. De leerlingen zijn beoordeeld op structuur, het gebruik van bronnen, op de inhoud van de argumenten voor de standpuntbepaling en de sterkte van de argumenten. Het effect van de lessenserie is onderzocht met een voor- en nameting. Voor de lessenserie over de plastic soep hebben de leerlingen ook een betoog geschreven over armoede. Aan de hand van de metingen wordt er in deze paragraaf ingegaan op de hoofd- en deelvragen. Dit waren:

Hoofdvraag: **In hoeverre draagt de lessenserie plastic soep bij aan de argumentatievaardigheden van de leerlingen van 4vwo?**

- Deelvraag 1: Hebben de leerlingen in de nameting beter gebruik gemaakt van de bronnen?
- Deelvraag 2: Hebben de leerlingen in de nameting beter hun standpunt kunnen bepalen door de inhoud van de argumenten?
- Deelvraag 3: Hebben de leerlingen in de nameting beter sterke argumenten gebruikt?

6.1.1 BETOOG

De resultaten laten zien dat de lessenserie heeft bijgedragen aan betere argumentatievaardigheden van leerlingen in 4-vwo. Dit betekent dat de leerlingen beter zijn gaan argumenteren over een controversieel vraagstuk. Op basis van deze gegevens kan geconcludeerd worden dat de resultaatvaliditeit van dit onderzoek hoog is, omdat het een oplossing heeft geboden voor het probleem in de klas (Van der Donk & Van Lanen, 2009): leerlingen kunnen moeilijk een mening formuleren en beargumenteren over maatschappelijke vraagstukken in de klas. Door de lessenserie zijn de leerlingen dat beter gaan doen. Per onderdeel van beoordeling van de argumentatievaardigheden wordt hieronder verder het beantwoorden van de hoofdvraag uitgewerkt.

6.1.2 BRONGEBRUIK

Hebben de leerlingen in de nameting beter gebruik gemaakt van de bronnen? Opvallend was bij brongebruik dat er sprake was van een interactie-effect (tabel 5) en dat het resultaat in de nameting afhankelijk was van in welke klas je zat. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat ik het ze in de voormeting niet duidelijk genoeg heb verteld. Soms wordt een eerste les bij de eerste klas minder volledig

uitgelegd dan in de daaropvolgende klassen. Uit mijn ervaring is de derde les altijd zoals ik het wil hebben. Het feit dat in de nameting toch het hoogst wordt gescoord, demonstreert de gedrevenheid van de klas.

6.1.3 STANDPUNTBEPALING

Hebben de leerlingen in de nameting beter hun standpunt kunnen bepalen door de inhoud van de argumenten? Ook in de standpuntbepaling scoren de leerlingen in de nameting beter dan in de voormeting (tabel 5). Opvallend is dat veel leerlingen in de inhoud gebruik hebben gemaakt van het gastcollege. Hierdoor konden ze waarschijnlijk de inhoud beter koppelen aan de stelling. Overigens heeft het gebruik van de inhoud van het gastcollege niet geleid tot dezelfde standpunten. Er was tussen de leerlingen onderscheid in het verantwoordelijk stellen van de partij voor het oplossen van de plastic soep, maar de informatiebron was wel hetzelfde.

6.1.4 STERKE ARGUMENTEN

Hebben de leerlingen in de nameting beter sterke argumenten gebruikt? De leerlingen hebben grote stappen gemaakt in de nameting en hebben gebruik gemaakt van de theorie van de sterke argumenten (empirisch, autoritair en feitelijk). Hierbij is duidelijk te zien wat de invloed van het hoorcollege is geweest. Met de sectie Nederlands had ik afgestemd dat de leerlingen geen argumentatielessen zouden krijgen, zodat het voor de doelgroep van dit onderzoek argumentatievaardigheden voor zo veel mogelijk leerlingen nieuw zou zijn. Sommige leerlingen zijn lid van de debatclub en dat was bij de resultaten van sommige leerlingen, verspreid over de klassen, ook te zien, omdat ze in beide metingen een maximale score wisten te behalen.

6.2 Beperkingen

De beperkingen van dit onderzoek worden hieronder uiteengezet. Als eerste worden de respondenten besproken, vervolgens het meetinstrument en als laatste de procedure.

6.2.1 RESPONDENTEN

In z'n algemeenheid is het bij een onderzoek in de praktijk lastig om de validiteit van een onderzoek te garanderen, omdat er altijd invloeden zijn waar een onderzoeker zich niet van bewust is (Van der Donk & Van Lanen, 2009). Een externe factor die mee heeft kunnen spelen bij de nameting is dat sommige leerlingen wisten dat ze zouden zitten blijven. Hun resultaten zijn beduidend slechter dan die van de andere leerlingen. Aan de andere kant zie je dat leerlingen die de laatste periode nog hard moesten werken om over te gaan, dat ook hebben gedaan voor dit betoog. Ze konden er een halve punt mee verdienen voor de toets en aan het einde van het schooljaar telt elk tiende mee. Door deze externe factoren is het daarom handiger het onderzoek eerder in het jaar uit te voeren, wanneer de druk op leerlingen niet zo groot is of weggevallen is.

Een andere externe factor kan de invloed van het onderwerp zijn op de kwaliteit van de betogen. Armoede kan een emotioneler onderwerp zijn dan de plastic soep, wat invloed kan hebben op de kwaliteit van de argumenten, die bijvoorbeeld meer cijfermatig kunnen zijn. De argumenten kunnen emotioneler en daarom zwakker zijn. Daar is echter extra aandacht aan gegeven in het hoorcollege (bijlage 3), omdat juist op een sterke manier met emoties om te kunnen gaan.

In dit onderzoek is er geen sprake, van sociaal wenselijke antwoorden of mogelijke gevolgen van antwoorden van leerlingen die het onderzoek kunnen verstoren, want in hun betogen worden zij niet beoordeeld op hun mening, maar op de kwaliteit van de argumenten (Van der Donk & Van Lanen, 2009).

6.2.2 INSTRUMENTEN

Voor het ontwerpen van de lessenserie is er gebruik gemaakt van literatuuronderzoek. De keuze voor de gebruikte literatuur is in samenspraak met de vakdidacticus Maatschappijleer van de Universiteit Twente verlopen. Hierbij is gekozen voor een aanpak waarin een lessenserie op korte termijn in een korte periode effect kan hebben, maar het resultaat een lange termijn bereik heeft (Wiggins & McTighe, 1998). Dit kan doordat leerlingen weten hoe ze een standpunt moeten onderbouwen en welke type argumenten geschikt is. Dit kan verder geoefend worden in het bespreken van de actualiteiten in de klas (lange termijn) (Olgers et al., 2014). Inhoudelijk is de lijn van Diana Hess (2009) gekozen: democratische waarden die gestimuleerd worden door het bespreken van controversiële vraagstukken in de klas.

Dit leidt tot tolerantie, ruimdenkendheid, kritisch denken van leerlingen. Waarden waar ik als docent ook achter sta en die ik ook wil realiseren in de klas. Om de argumentatievaardigheden te doceren, had ik het gevoel dat ik in de stoel van de docent Nederlands ging zitten. Ik moest mij de kennis ook eigen maken, voordat ik deze kon doceren. Om dit zo soepel mogelijk te laten verlopen heb ik gebruik gemaakt van de literatuur en de lesstof die ze op het Assink gebruiken bij de sectie Nederlands. Dit kan op andere scholen er anders uitzien, alhoewel ik denk dat de basis wel klopt. Heb onderzocht of de lesstof van de sectie Nederlands toereikend was en uiteindelijk vond ik van wel. Doordat ik ze ook persoonlijk kon aanspreken was het toegankelijker voor mij om me in de leer van argumenteren te verdiepen. Wel heb ik in de literatuur gemist hoe de 21e eeuwse vaardigheden worden getoetst. Ik moest een eigen rubric ontwikkelen, omdat bij Nederlands ze argumenteren koppelen aan debatteren en omdat SLO nog niet zo ver was om de rubrics te ontwikkelen die horen bij 21e eeuwse vaardigheden. Die verdieping in het beoordelen van argumentatievaardigheden heb ik in mijn literatuuronderzoek gemist, waardoor ik het lastig vond een rubric te ontwikkelen en ook niet kon verifiëren of deze helemaal goed was.

Door onderscheid te maken in de beoordeling van de leerlingen aan de hand van de rubric en de voor- en nameting aan de hand van het gedetailleerdere meetinstrument heb ik ervoor kunnen zorgen dat er rustig de tijd was de scores op de voor- en nameting te bepalen zonder de druk van het op tijd moeten inleveren van de cijfers. Dit betekent echter niet dat een andere docent precies dezelfde scores

geven. Sommige maar niet alle onderdelen van het betoog zijn redelijk objectief te beoordelen. Argumenten zijn sterk als ze empirisch, feitelijk en autoritair zijn. Er kan echter verschillend worden gedacht of een argument past bij de inhoud of niet. Als de leerlingen het hebben over gastarbeiders en armoede, dan kan de ene omschrijving wel inhoudelijk passen en bij een andere omschrijving net niet. Opvallend was dat bij de nameting de argumenten veel meer overeenkwamen en veel beter pasten bij de inhoud dan in de voormeting.

6.2.3 PROCEDURE

Omdat de voor- en nameting achter elkaar hebben plaatsgevonden konden overige onvoorziene externe factoren beperkt worden, omdat er weinig tijd tussen heeft gezeten. Het kan ook betekenen dat leerlingen minder gemotiveerd waren nog een betoog te schrijven binnen zo'n kort tijdsbestek. Doordat de resultaten positief zijn in de nameting, lijkt de negatieve houding om het betoog nogmaals te schrijven beperkt gebleven.

6.2.4 GENERALISEERBAARHEID

Bij externe validiteit moet de onderzoeker in de praktijk er bewust van zijn dat de resultaten in principe contextafhankelijk zijn en daarom niet verder reiken dan, in dit geval, de klassen 4V2, 4V3, 4V4 van het Assink Lyceum, te Haaksbergen (Van der Donk & Van Lanen, 2009). Daarom is dit onderzoek voornamelijk ook geweest om mijzelf als docent de tools te geven om op een goede manier controversiële vraagstukken in de les te bespreken. Ik wil geen docent zijn die hiervoor schroomt, maar ik wil de leerlingen wel de veiligheid kunnen bieden en zo'n gesprek in de klas in harmonie te laten verlopen. Elke docent heeft zijn eigen manieren. Voor mij was het essentieel om helemaal bij het begin te beginnen van het behandelen van een controversieel vraagstuk en dat is om überhaupt kennis te hebben van de argumenten die er zijn. Ik zie de lessenserie als een mooie basis, waarin ik de leerlingen kan introduceren in het veld van de controversiële vraagstukken en een mooi uitgangspunt waarop ik het kritisch denken van leerlingen verder kan stimuleren.

6.3 Aanbevelingen

Voor verdere doorontwikkeling van deze lessenserie doe ik enkele aanbevelingen. Voor het overzicht doe ik deze per onderdeel van het ontwerp.

6.3.1 GASTCOLLEGE

Door Hess (2009) en ook in latere artikelen die ik heb gelezen over burgerschapsonderwijs, kritisch denken onderwijzen, komt duidelijk naar voren: eerst kennis, dan vaardigheden. Bij de nameting is zichtbaar, in de formulering van de argumenten, hoe gekaderd de inhoud van de argumenten is. Een van de redenen is denk ik het gastcollege. Veel van de inhoud van de argumenten van de leerlingen, kwam namelijk uit het gastcollege. Met de leerlingen heb ik de gastheer geëvalueerd, ook al vonden ze hem

iets dramatisch (ikzelf ook), zoals het benadrukken van zijn gele schoenen of het vaderschap, toch konden ze wel wat met zijn verhaal. Ik vond hem ook af en toe iets minder genuanceerd, maar hij had een goed verhaal met mooi beeldmateriaal. Het was een goede eerste kennismaking met het onderwerp. Doordat de leerlingen inhoudelijk refereerden aan het gastcollege, kan ik wel herleiden dat de leerlingen hebben geluisterd en dat een goede inhoudelijke spreker werkt.

6.3.2 HOORCOLLEGE, BONO & MINDMAPPEN

Les twee was duidelijk overvol en gehaast. Voor een volgende keer zou ik het hoorcollege en Bono in een les doen en mindmappen in een derde les. Het college gaf richtlijnen en uitleg over wat goed en fout is. Ook nam ik de leerlingen mee in het waarom van het leren argumenteren en gaf voorbeelden van hun argumenten. Dan moesten ze lachen, omdat ze beseften dat het niet heel goed was. Daarnaast had ik meer filmpjes in kunnen voegen van voorbeelden van debatkwaliteiten van politici of juist niet om te illustreren wat het effect is van argumenten.

Daarna hadden ze ook beter kunnen oefenen met Bono. Ook hier zou ik meer tijd voor willen, dat ze in groepsverband zich kunnen voorbereiden in plaats van ze daarvoor in de klas te laten improviseren. Meer tijd, meer oefenen, meer voorbeelden zou voor meer kwaliteit van het hoorcollege hebben gezorgd. Ook door het zien van de filmpjes van politici, hadden ze meer beeld gehad van hoe zich te gedragen, als ze het hadden gedurfd!

In deze lessenserie gingen ze ook nog mindmappen. Een volgende keer wil ik daar een hele les aan wijden. Volgens Hess (2009) maakt het niet uit of het onderwerp door hen is gekozen of door de docent is aangebracht, als ze er maar voldoende kennis van hebben, dan kunnen ze er eigenaar van worden. Het mindmappen is een geweldige manier om leerlingen in groepsverband het onderwerp te laten kaderen en op zoek te gaan naar argumenten. Ze kunnen dit doen met een Bono hoed op: we zoeken alleen feitelijke argumenten op. Ze kunnen dit ook doen vanuit een rol opgelegd door een docent: om te leren open te staan voor andersdenkenden. Deze variatie had ik liever toegepast in een les, waarin ze ook van groepjes kunnen wisselen. Volgens mij krijgen ze dan veel meer een beeld van het onderwerp dan nu het geval is geweest. Meer betrokkenheid wellicht.

6.3.3 DIALOOG

In de les van de dialoog was er nu geen sprake van een eindcijfer, er hing niets meer vanaf. Ik vind het als docent ook fijn om af en toe dingen te doen met leerlingen om er juist geen druk op te leggen, maar om het leuke van zaken in te zien, maar het eerste wat leerlingen toch vragen: krijg ik er een cijfer voor? Voor het feit dat er niets meer afhing van deze laatste les, het de laatste les was van het jaar, het was 37 graden, maar zelfs in die omstandigheden deden leerlingen nog best actief mee. Het idee was ook om tot drie eindoplossingen met elkaar te komen. Voor mijn gevoel gaven ze te snel toe, dus de volgende

keer maak ik er toch een wedstrijd van waarmee de leerlingen iets kunnen winnen. Een zak snoep doet het meestal goed.

HOOFDSTUK 7 | CONCLUSIE

In de beperkingen van de externe validiteit van het onderzoek, dat de kans niet groot dat dit onderzoek voor alle 4-vwoleerlingen geldt, maar het was het voor mij als docent wel erg waardevol. Ik ben bewust en onderlegd aan de slag gegaan met het kritisch denken van leerlingen, zodat ik met deze lessenserie een mooie basis kon opbouwen. De leerlingen zijn zich bewust geworden van de kwaliteit van argumenten en hoe dit past bij de actualiteiten en de onderwerpen van maatschappijleer. Deze lessenserie hoort aan het begin van het schooljaar, zodat er het hele jaar geoefend kan worden aan de hand van actualiteiten. De actualiteiten kunnen behandeld worden door een klassikale mindmap en door leerlingen te laten oefenen met het formuleren van hun mening. De lessenserie moet wat betreft het hoorcollege uitgebreider worden na twee lessen. Wat weggelaten zou kunnen worden om de belasting op het curriculum niet te vergroten, is het weglaten van het schrijven van het betoog. Leerlingen gaan dan na het mindmappen met elkaar in dialoog, wat ze wel voorbereid moeten hebben. Zo blijft de last op vier lessen. Leerlingen geven in het begin niet snel toe iets interessant te vinden, maar achteraf bleek dat ze een gastspreker toch wel leuk vonden. Ook krijgen ze op deze manier 50 minuten lang kennisoverdracht. In de klas is dit voor leerlingen en docenten al snel te veel, maar in het theater in een volle zaal met een goede spreker, ging dat bijzonder goed.

Uiteindelijk heb ik als docent meer zelfvertrouwen gekregen om controversiële vraagstukken te behandelen in de klas, omdat ik zowel mijzelf als de leerlingen handvatten heb gegeven: voor mij structuur in de les en voor de leerlingen kennis over argumentatievaardigheden. Uit de vergelijking is gebleken dat de leerlingen ook echt beter zijn gaan argumenteren, maar ook dat hun argumenten inhoudelijk veel meer gekaderd worden. Hierdoor verliep de dialoog in de laatste les ook soepel.

Voor mijzelf en voor anderen zou ik aanbevelen:

- ❖ Laat leerlingen meedenken over welke gastspreker. Geef ze een drietal keuzes. Hiermee realiseer je meer betrokkenheid bij de gastspreker;
- ❖ Neem de tijd voor het oefenen met argumenten (Bono) en voor het mindmappen;
- ❖ Gebruik in de dialoog iets waardoor leerlingen getriggerd worden om te winnen, zonder dat het een debat wordt;
- ❖ Schroom niet om controversiële vraagstukken te bespreken. Het zorgt echt voor meer betrokkenheid tussen leerling en docent.

Misschien leveren de leerlingen niet de perfecte argumenten, maar het zou al fijn zijn als de veiligheid ontstaat om met elkaar goed in gesprek te gaan. De leerlingen zijn de oplosers van de vraagstukken van nu. Aan ons de verantwoordelijkheid om te zorgen voor oplosers met de geschikte handvatten.

HOOFDSTUK 8 | REFERENTIES

- Baarda, B., & Bakker, E. (2005). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek*. Groningen/Houten, Nederland: Noordhoff Uitgevers B.V..
- Bergsma, S., Brouwers, A., Laan, E. van der, Legierse, A., & Visser, T. (2006). *Het schriftelijk toetsen van denkvaardigheden* (SLO, Enschede). Geraadpleegd van <http://www.slo.nl/downloads/archief/het-schriftelijk-toetsen-van-denkvaardigheden-voor-alle-vakken.doc/>
- Debatrix. (2011). Ballondebat. Geraadpleegd van <http://www.debatindeklas.nl/oefeningen/ballondebat/>
- Donk, C. van der, & Lanen, B. van. (2009). *Praktijkonderzoek in de school* (3e ed.). Bussum, Nederland: Uitgeverij Coutinho.
- Drie, J. v, Groenendijk, T., Braaksma, M., & Janssen, T. (2016). *Genrespecifiek schrijven in de mens- en maatschappijvakken*. Amsterdam, Nederland: Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken.
- Duursma, L. (2016). Waarom het riskant is meer dan drie argumenten te gebruiken. Geraadpleegd van <https://www.debatrix.com/nl/2016/09/waarom-het-riskant-is-meer-dan-drie-argumenten-te-gebruiken/>
- Examenprogramma Maatschappijleer vwo. (2017). Geraadpleegd van https://www.examenblad.nl/examenstof/maatschappijleer-vwo-2/2017/f=/mijleer_vwo.pdf
- Hess, D. (2009). *Controversy in the classroom*. New York, United States of America: Routledge.
- Huisman, W. (2015). *Richten en toetsen met rubrics*. Geraadpleegd van <http://www.willibrordhuisman.nl/onderwijsadvies/65/>
- Jeliazkova, M., & Hoppe, R. (2012). Kritisch denken over maatschappelijke problemen. In M. H. Bernaerts, & C. van Kesteren (Red.), *Maatschappijleer hoofdzaak* (pp. 7-41). Amsterdam, Nederland: Landelijk expertisecentrum Mens- en maatschappijvakken.
- Legierse, A. (z.j.). Informatie over argumenteren en spelregels van communicatie. Geraadpleegd van http://www.slo.nl/voortgezet/tweedefase/publicaties/werkwijzermetanw/verdieping_werk_wijzers/discussie/Argumenteren_spelregels_van_communicatie.pdf/
- NOS. (2017, 03 juni). Oplossing plastic soep nabij? Geraadpleegd van <http://nos.nl/artikel/656296-oplossing-plastic-soep-nabij.html>

- Olgers, T., Otterdijk, R. van, Ruijs, G., Kievid, J. de, & Meijs, L. (2014). *Handboek vakdidactiek maatschappijleer* (2e ed.). Amsterdam, Nederland: Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken.
- Schans, H. van der, & Gaal, F. van. (2013). *De zes denkhoeden*. 's-Hertogenbosch, Nederland: De Bono expertisecentrum.
- Sectie Nederlands Het Assink Lyceum. (2015). *Thinking Skills en het debat*. Reader Debatteren Nederlands. Haaksbergen, Nederland: Het Assink Lyceum (intern document).
- SLO | Curriculum van de toekomst. (2016, 18 mei). Kritisch denken. Geraadpleegd op 18 mei, 2017, van <http://curriculumvandetoekomst.slo.nl/21e-eeuwse-vaardigheden/kritisch-denken/achtergrondinformatie>
- SLO nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling. (2012). *Handreiking schoolexamen Nederlands havo/woo*. Enschede, Nederland: SLO nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling.
- Speksnijder, C. (2017, 19 april). Nieuwe plastic soep ontdekt tussen Groenland en Nova Zembla. Geraadpleegd van <http://www.volkskrant.nl/wetenschap/nieuwe-plastic-soep-ontdekt-tussen-groenland-en-nova-zembla~a4488748/>
- Thijs, A., Fisser, P., & Hoeven, M. van der. (2014). *21e eeuwse vaardigheden in het curriculum van het funderend onderwijs*. Enschede, Nederland: SLO
- Veugelers, W., & Schuitema, J. (2013). *Docenten en controversiële issues*. Amsterdam, Nederland: Universiteit van Amsterdam.
- Wiggins, G., & McTighe, J. (1998). *Understanding by design*. Alexandria, United States of America: Association for supervision and curriculum development.

BIJLAGEN

Bijlage 1 | Opdrachtomschrijving lessenserie

Lessenserie “leren argumenteren met de plastic soep”
4vwo, het Assink Lyceum, periode 5

Aanleiding

Er is een wereldwijd probleem; De plastic soep. Dat is een verzameling van plastic afval in de oceanen, zeeën, meren, grachten en zelfs sloten. Het is een probleem dat dagelijks groeit en is ontstaan door de consumptiemaatschappij van koop, gebruik en weggooien. Bij dit probleem zijn in ieder geval betrokken: de politiek, de burger en de verpakkingindustrie. Om een maatschappelijk probleem op te kunnen lossen, is een compromis nodig tussen deze partijen. Om anderen te overtuigen van de beste oplossing zijn argumenten nodig. Dat gaan we deze lessenserie doen. Argumenten toepassen om een standpunt te kunnen formuleren over een maatschappelijk vraagstuk.

Opdrachtomschrijving

Het gastcollege is een inleiding in de plastic soep vervolgens komt er een college over argumentatievaardigheden en samen met klasgenoten worden er mindmaps gemaakt over het probleem en de oplossingen. Aan jou de opdracht om een betoog te schrijven aan de hand van de opgebouwde kennis. Hierin ga jij:

- Stelling nemen: Je betoog begint met de stelling van de aangewezen verantwoordelijke partij die de plastic soep het beste kan oplossen.
- Je geeft drie argumenten waarin blijkt waarom je voor deze partij hebt gekozen. Deze argumenten zijn dus in feite de oplossingen van de plastic soep.
- Je concludeert jouw betoog.
- Je maakt gebruik van betrouwbare bronnen: Nieuws (NOS, TROUW, VOLKSKRANT, NRC), onderwijsinstellingen en/of rijksoverheid. Je verwijst naar een bron door achter de alinea een link te plaatsen. Hoe meer bronnen, des te betrouwbaarder jouw stuk.
- Maximaal 1 A4: uiterlijk inleveren woensdag 21 juni 00:00 uur per mail naar s.demir@hetassink.nl

De beoordeling vindt plaats volgens onderstaande rubrics:

	Beoordeling	Slecht	onvoldoende	voldoende	Goed
Structuur: goed te lezen/ geen spelfouten.	10%	Onsamenhangende zinnen met veel spelfouten	Onvoldoende opbouw betoog + onvoldoende schrijfstijl	Voldoende opbouw betoog + schrijfstijl	Opbouw betoog + goede schrijfstijl
Gebruik van bronnen	20%	Geen gebruik van bronnen/ onbetrouwbare bronnen	Gebruik van zwakke bronnen	Gebruik van enkele betrouwbare bronnen	Bij elk argument gebruik van een of meerdere betrouwbare bronnen
Duidelijke standpuntbepaling	20%	Onduidelijk standpunt	Standpunt onvoldoende ondersteund door argumenten	Standpunt voldoende ondersteund door argumenten	Standpunt is overtuigend door argumentatie
Gebruik van sterke argumenten	50%	Maakt gebruik van drogredenen	Gebruik van onvoldoende sterke argumenten	Gebruik van max twee sterke argumenten	Gebruik van drie sterke Argumenten

Bijlage 2 | Lesplannen

LES 1 | GASTCOLLEGE PLASTIC SOEP

1. Onderwerp

Plastic Soep

In de eerste les vindt kennisoverdracht plaats. In deze lessenserie wordt het controversieel vraagstuk 'de plastic soep' geïntroduceerd door een gastspreker, namelijk Peter Smith (zie Hess, 2009). In een gastcollege in het Theater van het Assink Lyceum vertelt hij aan de drie 4vwo klassen over het ontstaan van de plastic soep en hoe burgers invloed kunnen hebben op de plastic soep. Hier vindt de uiteenzetting van het probleem plaats (zie Jeliaskova & Hoppe, 2012). De invloed van de burgers vindt plaats door zowel het veroorzaken van plastic afval door het consumeren als wel door het veroorzaken van zwerfafval. De oplossing kan ook bij de burgers liggen doordat ze bijvoorbeeld minder kunnen consumeren of door het oprapen van zwerfafval.

2. Beginsituatie leerlingen

Leerlingen moeten vooraf op de hoogte gebracht worden van het onderwerp en dat ze een lessenserie krijgen met daarbij een gastcollege van Peter Smith. Ze worden vooraf zowel persoonlijk ingelicht in de les, als wel op de mail via een opdrachtomschrijving. Zo kunnen ze in een later stadium teruglezen wat er van hen wordt verwacht.

3. Leerdoel

De leerling kan het probleem van de plastic soep beschrijven.

4. Voor de les

Voor de les is er onderzoek gedaan naar een geschikte gastspreker om kennis over te dragen over de plastic soep aan de leerlingen van 4vwo. Een geschikte gastspreker vinden kan door bijvoorbeeld op andere scholen na te vragen en filmpjes van diegene online te zoeken. Peter Smith is een bekende als het gaat om de plastic soep en door zijn TedX film, kon vooraf bepaald worden of hij een helder en enthousiast verhaal had over de plastic soep. In zijn verhaal brengt hij de plastic soep dichtbij de leefwereld van de leerlingen door de leerlingen een oplossing aan te reiken wat ze zelf kunnen toepassen, door bijvoorbeeld zwerfafval op te rapen (Van Drie et al, 2016; Olgers et al., 2014). Dit is een mooi uitgangspunt om een controversieel vraagstuk te

introduceren bij de leerlingen, aansluitend bij de voorkennis en zicht op handelingsperspectief (Olgers et al., 2014; Bergsma et al., 2006).

5. Termen

In deze les komen de volgende termen aan bod:

Plastic soep	Verantwoordelijkheid	Probleem
Duurzaamheid	zwerfafval	Oplossingen

6. Aandachtspunten

Leerling: In deze lessenserie zal de beoordeling plaatsvinden in de vorm van een betoog. Hieruit zal blijken of de leerlingen weten waar het probleem van de plastic soep over gaat, omdat zij in hun betoog een verantwoordelijke partij moeten aanduiden voor het oplossen van de plastic soep. Nuttig is ook om in de gaten te houden of de leerlingen aantekeningen maken tijdens het college en vragen stellen ter verduidelijking van het probleem.

Docent:

- Handig is om na te gaan wat jouw affiniteit met onderwerp is en hoe jij tegenover het onderwerp staat om de leidende neutrale rol te kunnen blijven uitvoeren.
- Een geschikte gastspreker kunnen uitnodigen die op een juiste manier aansluit op de belevingswereld van de leerlingen.
- Door in de laatste les de gastspreker te evalueren. Door aan de leerlingen te vragen hoe zij het gastcollege hebben ervaren. Wat de positieve punten zijn en wat de negatieve punten zijn van zowel de inhoud van het gastcollege als de gastspreker als persoon.

7. Tijdens de les: het lesplan

Onderwijsfuncties	Leerstof	Werkvorm	Activiteiten docent	Activiteiten leerlingen	Tijd
Inleiding onderwerp	De plastic soep	Gastcollege	Begeleiden van gastspreker en leerlingen.	Meer kennis over het onderwerp verkrijgen door te luisteren, aantekeningen	50 min

				te maken en vragen te beantwoorden en te stellen	
--	--	--	--	---	--

8. Overige zaken

Bordgebruik: Nee

LES 2 | ARGUMENTATIEVAARDIGHEDEN

1. Onderwerp

Argumentatievaardigheden

2. Beginsituatie leerlingen

De leerlingen zijn uitgebreid geïnformeerd over het onderwerp van de plastic soep (Bergsma et al., 2006). Daar is in les 1 een gehele les aan gewijd. Op het moment van de tweede les, hebben de leerlingen nog geen les gehad in argumentatievaardigheden bij de sectie Nederlands.

3. Leerdoelen

- De leerling kan het verschil tussen sterke en zwakke argumenten opsommen;
- De leerling kan het verschil tussen standpunt en argumenten herkennen;
- De leerling kan betrouwbare bronnen gebruiken;
- De leerling kan een probleem vanuit verschillende invalshoeken bekijken;

4. Voor de les

In deze les staan de argumentatievaardigheden centraal. Ter voorbereiding is het nodig om inhoudelijk te bepalen wat de lesstof moet zijn, omdat deze niet in het maatschappijleerboek voorkomt. Voor de inhoudsbepaling is gebruik gemaakt van de materialen van de sectie Nederlands van het Assink (Sectie Nederlands, 2015). Deze afstemming was belangrijk, omdat de leerlingen anders in dezelfde periode argumentatievaardigheden gedoceerd krijgen met betrekking tot een debat. Het is voor de verankering van de kennis beter als dezelfde lijn wordt getrokken, omdat het hier gaat om vakoverstijgende vaardigheden (Van Drie et al., 2016). In de voor deze les ontworpen PowerPointpresentatie is rekening gehouden met de doelen die horen bij het vak maatschappijleer: standpuntbepaling (Olgers et al., 2014)

en die van Nederlands: de opbouw en uitleg van de argumentatievaardigheden (presentatie staat in bijlage 3).

In de presentatie wordt uitgelegd wat maatschappelijk vraagstukken zijn en wat de toekomstige rol van de leerlingen is als volwassen burger. Belangrijk hierbij is dat leerlingen meekrijgen dat er verschillende perspectieven zijn op een vraagstuk en dat het perspectief bepaalt wat goed en fout is.

Het doel van de lessenserie wordt uitgelegd: *'Aan het einde van deze lessenserie kun jij een standpunt bepalen, formuleren en uiten als het gaat om een maatschappelijk vraagstuk'*. Vervolgens wordt inhoudelijk de theorie van argumentatievaardigheden uitgelegd en kan er geoefend worden met de hoeden van Bono. Leerlingen worden naar voren gehaald voor het ballondebat spel. Dit spel wordt vaker gebruikt en wordt gezien als een actieve werkvorm om met argumentatievaardigheden bezig te gaan (Debatrrix, 2011). Het is de bedoeling dat leerlingen vanuit een bepaald perspectief hun klasgenoten overtuigen om mee te gaan met de ballonvaart. Van de vier leerlingen mag de meest overtuigende mee met de ballonvaart. Het is een laagdrempelige en leuke manier om argumenten te introduceren in de klas (Debatrrix, 2011). In dit geval krijgen leerlingen de opdracht om met een hoed van Bono (Van der Schans & Van Gaal, 2013), de rol van overheid, burger of industrie aan te nemen.

Zij krijgen in de eerste ronde de opdracht om met de zwarte hoed te argumenteren en in de tweede ronde krijgen zij de opdracht om vanuit de witte hoed te argumenteren. De hoeden van Bono zijn gekleurd en worden gebruikt om overleggen samenhangend te laten verlopen: witte hoed (feiten), blauwe hoed (proces), zwarte hoed (negatief), groene hoed (innovatief), gele hoed (optimistisch) en de rode hoed (emoties) (Van der Schans & Van Gaal, 2013). Door deze opdracht kunnen de leerlingen oefenen met sterke argumenten (witte hoed) en eventuele vermoedens/obstakels (zwarte hoed).

Vervolgens wordt gebruik gemaakt van het SAC model van Hess (2009) om de leerlingen met het ijsbergmodel van Jeliaskova en Hoppe (2012) te werken. Het ijsbergmodel is een theorie dat de docent beheerst en niet wordt besproken met de leerlingen. De leerlingen gaan in groepjes samenwerken om het probleem verder te begrijpen en om met oplossingen bezig te komen (Jeliaskova & Hoppe, 2012). Door deze samenwerking leren leerlingen ook open te staan voor andere argumenten en standpunten (Hess, 2009). In groepen van drie krijgt een leerling een rol toebedeeld door de docent: burger, industrie of overheid. Deze krijgen ze opgelegd om ook vanuit een ander standpunt naar een probleem en oplossing te kijken. Hierbij gaan de leerlingen eerst het probleem analyseren aan de hand van de betrouwbare bronnen (Hess, 2009). Hierbij mogen zij zelf bepalen vanuit welke hoed zij dat gaan doen, zolang ze maar alle drie dezelfde hoed gebruiken in hun argumenten. Vervolgens moeten zij de oplossingen voordragen, ook weer vanuit de opgelegde rol, in een Bono kleur hoed. Via het mindmappen wordt het ijsbergmodel van Jeliaskova en Hoppe (2012) gehanteerd door eerst het probleem te

analyseren en vervolgens op zoek te gaan naar de oplossingen. De keuze voor hun oplossing mogen de leerlingen in les 3 beschrijven in hun betoog.

5. Termen

Controversieel vraagstuk	Argumenten	Standpunt
Drogredenen	Hoeden van Bono	Mindmappen
Probleem	Oplossingen	

6. Aandachtspunten

Leerlingen: Voor het ballondebat is het handig de tijd te nemen, zodat leerlingen met goede argumenten kunnen komen. Daarnaast hebben de leerlingen snel de neiging om niet goed naar hun brongebruik te kijken.

Docenten:

- Als een docent de argumentatievaardigheden niet meester is, dan is het goed de tijd te nemen om de materie door te lezen en te overleggen met de collega's Nederlands.
- Daarnaast is het goed om te observeren hoe de leerlingen reageren tijdens het mindmappen. Raken ze verloren in het onderwerp of lukt het ze om met een controversieel onderwerp om te gaan.

7. Tijdens de les: het lesplan

Tijdens de les: het lesplan

Onderwijsfuncties	Leerstof	Werkvorm	Activiteiten docent	Activiteiten leerlingen	Tijd
Inleiding onderwerp	Argumentatievaardigheden	Hoorcollege	Instructie geven.	Vragen stellen, opletten en	15 min.

				aantekeningen maken.	
Ballonvaart spel	Argumentatievaardigheden & Hoeden van Bono	Interactief	Toebedelen hoeden	Argumenten bedenken en de beste uitkiezen	10 min
Mindmappen	IJsbergmodel: analyseren van probleem en oplossingen	Zelfstandig	Begeleiden van leerlingen	Samenwerken in groepjes om een mindmap te maken	25 min.

8. Overige zaken

Bordgebruik: nee

Aandachtspunten (bijvoorbeeld veiligheid practicum, voorzieningen): Doet de techniek het?

Gebruik van PowerPoint en beamer.

LES 3 | HET SCHRIJVEN VAN HET BETOOG

1. Onderwerp

Betoog schrijven

2. Beginsituatie leerlingen

De leerlingen hebben door het gastcollege kennis van de plastic soep gekregen. Door het gastcollege en via het spel met het ballondebat hebben ze kennis opgedaan en geoefend met sec de argumentatievaardigheden. In groepjes zijn ze vanuit verschillende rollen gestructureerd gaan mindmappen en via de Bono hoeden hebben de leerlingen geoefend met het formuleren van argumenten.

3. Leerdoelen

- De leerling kan zijn argumenteren baseren op kwalitatief goede bronnen;
- De leerling kan een argument opbouwen met de juiste terminologie;
- De leerling kan meervoudige argumenten opbouwen;
- De leerling kan sterke argumenten inzetten om zijn standpunt te onderbouwen;
- De leerling kan zijn standpunt overtuigend overdragen met behulp van argumenten.

4. Voor de les

Argumenten worden onder andere gebruikt om een standpunt te onderbouwen. Van de leerlingen wordt bij maatschappijleer gevraagd dat ze een standpunt kunnen formuleren en onderbouwen in het maatschappelijk spectrum (Olgers et al., 2012). Om een standpunt te formuleren is het handig als leerlingen een dilemma voorgeschoteld krijgen om een afgewogen standpunt te kunnen bepalen gebaseerd op sterke argumenten (Bergsma et al, 2006; Van Drie et al., 2016).

Voor het schrijven van dit betoog moeten leerlingen enkele keuzes maken. Zij kiezen een verantwoordelijke partij uit waarvan zij achten dat deze zouden kunnen bijdragen aan de oplossingen met betrekking tot de plastic soep. Zij kunnen kiezen uit: de burgers, de industrie of de overheid. Doordat zij in de mindmap in die verschillende rollen al aan de slag zijn gegaan, hebben zij voor zichzelf een breder spectrum ontwikkeld doordat zij zich hebben ingeleefd in personages waar zij niet in eerste instantie voor zouden kiezen (Hess, 2009).

Vanuit die rol gaan ze hun betoog schrijven gebaseerd op een inleiding, stelling, drie argumenten en een conclusie. Voor de argumenten kunnen ze gebruik maken van betrouwbare bronnen (Hess, 2009) en van de eerder gemaakte mindmap.

5. Termen

Plastic soep	Verantwoordelijkheid	probleem
Duurzaamheid	Zwerfafval	Oplossingen
Overheid	Industrie	Burgers
Sterke argumenten	Bronnen	Standpunt
Onderbouwen	Opbouwen	Afwegen

6. Aandachtspunten

Leerlingen: Hoe soepel gaat het schrijven van het betoog? Wanneer de leerling in de vorige lessen een keuze heeft gemaakt voor de verantwoordelijke partij voor het oplossen van de plastic soep, dan gaat het schrijven van het betoog soepeler.

Docenten: Goed in de gaten houden van het schrijfproces: lukt het schrijven wat betreft tijd en structuur. Weet de leerlingen waar het zijn informatie vandaan moet halen?

7. Tijdens de les: het lesplan

Onderwijsfuncties	Leerstof	Werkvorm	Activiteiten docent	Activiteiten leerlingen	Tijd
Inleiding opdracht	Betoog schrijven	Klassikaal uitleg	Instructie geven	Vragen stellen	3
Uitvoeren opdracht	Betoog schrijven	Zelfstandig	Begeleiden	Schrijven	45

8. Overige zaken

Bordgebruik: nee

Aandachtspunten (bijvoorbeeld veiligheid practicum, voorzieningen): Doet de techniek het? Computerlokaal reserveren.

LES 4 | IN DIALOOG MET ELKAAR

1. Onderwerp

Dialogoog

2. Beginsituatie leerlingen

De leerlingen zitten comfortabel in het onderwerp. Wat betreft de argumentatievaardigheden zal dat nog moeten blijken.

3. Leerdoelen

De leerling kan sterke argumenten inzetten om zijn standpunt te onderbouwen.

4. Voor de les

In het gebruikte literatuur voor het inhoudelijke ontwerp van deze lessenserie benadrukken alle schrijvers het belang van met elkaar in dialoog te gaan (Hess, 2009; Jeliaskova & Hoppe, 2012; Olgers et al., 2014; Van Drie et al., 2016). In deze laatste les staat de dialoog centraal. De leerlingen zijn voorbereid, ze hebben hun betoog geschreven en daarmee hebben zij ook hun standpunt bepaald. De argumenten die zij hebben gebruikt worden op het bord geschreven, zodat ze de argumenten kunnen zien en gebruiken bij hun dialoog. Bij het mindmappen stond het uitwisselen en inleven erg centraal. In deze les, de overtuigende kracht van de argumenten.

Sara Demir

In de les

De klas wordt verdeeld in de drie groepen: burgers, overheid en industrie. En aan hen de opdracht om tot drie oplossingen te komen, waar de meerderheid mee kan leven. Dat kun dus een oplossing van de overheid zijn 'voorlichting geven' of van de burger 'zwerfafval opruimen'.

Elk groepje (groepje: verantwoordelijke partij is de burger, groepje: verantwoordelijke partij is de industrie, groepje: verantwoordelijke partij is de overheid) gaat in een gedeelte van de klas zitten. Is net wat dynamischer en vinden leerlingen ook leuker. Het maakt het ook overzichtelijk, wie welke partij verantwoordelijk acht.

Doordat van de klas alle argumenten op het bord verschijnen kunnen de leerlingen zien welke argumenten het vaakst worden aangehaald. Per groep wordt bepaald welke argumenten zij echt belangrijk vinden. De docent als gespreksleider vraagt aan het groepje welke oplossing zij belangrijk vinden. Het groepje moet dus beargumenteren waarom dat zo is. Het woord wordt gelaten aan iemand die dat vrijwillig wil doen. Vervolgens wordt aan de andere groepen gevraagd wat zij van deze oplossing vinden. Zij kunnen dan gezamenlijk besluiten of het een goede oplossing is of niet. Door het prioriteren van de oplossingen per groepje wordt al een eerste selectie gemaakt in de kwaliteit en belang van oplossingen. Leerlingen luisteren naar elkaar en beslissen gezamenlijk of een oplossing van een ander partij ook geschikt kan zijn. De nadruk ligt op het bespreken van oplossingen in een goede sfeer, zodat een dialoog te realiseren is.

5. Termen

Plastic soep	Verantwoordelijkheid	probleem
Duurzaamheid	Zwerfafval	Oplossingen
Overheid	Industrie	Burgers
Sterke argumenten	Overtuigen	Standpunt
Onderbouwen	Opbouwen	Afwegen

6. Aandachtspunten

Leerlingen: Observeren hoe de leerlingen met elkaar omgaan en bewust blijven van de leidende neutrale gesprekleidersrol.

Docent: Wees bewust van de vragen die gesteld moeten worden om tot een oplossing te komen. Leerlingen hebben de neiging door elkaar heen te praten en te vervallen in hun makkelijke manier van argumenten “dat is gewoon zo”.

7. Tijdens de les: het lesplan

Tijdens de les: het lesplan

Onderwijsfuncties	Leerstof	Werkvorm	Activiteiten docent	Activiteiten leerlingen	Tijd
Inleiding onderwerp	Dialogoog	Klassikaal uitleg	Instructie geven	Vragen stellen, vragen stellen, aantekeningen maken.	5 min
Dialogoog	Dialogoog	Interactie	Begeleiden van gesprek en stellen van vragen.	Overtuigende argumenten gebruiken en naar elkaar luisteren en op elkaar reageren.	30 min
Evaluatie	Dialogoog	Interactie	Afnemen enquête / groepsgesprek	Invullen enquête, antwoorden van gestelde vragen	15 min

8. Overige zaken

Bordgebruik: Ja

Aandachtspunten (bijvoorbeeld veiligheid practicum, voorzieningen): Doet de techniek het? Gebruik van PowerPoint.

Maatschappelijke vraagstukken

Wat zijn maatschappelijke vraagstukken?

- Probleemanalyse is lastig te formuleren
- Veel betrokken partijen (stakeholders)
- Veel verschillende belangen
- Verschillende oplossingen mogelijk

Wat wordt van jou verwacht als burger?

- Betrokkenheid/ interesse
- Deelname/ participatie
- Mening/ standpunt
- Kritisch zijn

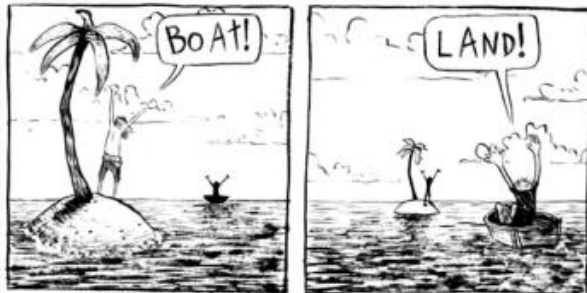
**WAAR ZOU DE
DEMOCRATIE ZIJN
ZONDER
TEGENSTANDERS**

Loesje

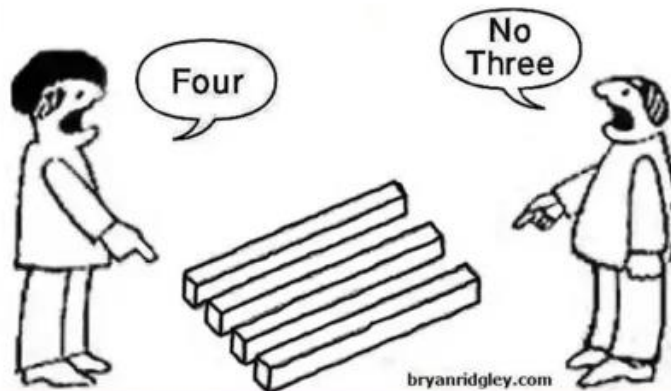
© 2007 B.M. de Vries
Illustratie: Loesje

Hoe kom jij tot jouw standpunt?

- Breed informeren
- Goede bronnen
- Emoties
- Ervaringen
- Omgeving

Reality can be so complex that equally valid observations from differing perspectives can appear to be contradictory.

Waarop is jouw standpunt gebaseerd?

Argumenten!

Doel

Aan het einde van deze lessenserie kun jij een standpunt bepalen, formuleren en uiten als het gaat om een maatschappelijk vraagstuk.

Opdrachtschrijving

We have a problem! De plastic soep

1. Wat is het probleem en welke oplossingen? In groep van 3 mindmappen
2. Wie zijn er verantwoordelijk? Politiek, burger of verpakkingsindustrie → Keuze maken en beargumenteren!
3. Samen tot een oplossing komen!

Wat zijn argumenten?

- Argumenten opbouw
- Soorten argumenten
- Goede argumenten
- Slechte argumenten

Opbouw

Standpunt	Argument
• Ik vind dat • Volgens mij • Mijn conclusie is dat • Dus • Daarom • Dan ook • Kortom	• Omdat • Want • Immers • Namelijk • Aangezien

“Ik vind dat drank onder de 18 verboden moet worden”

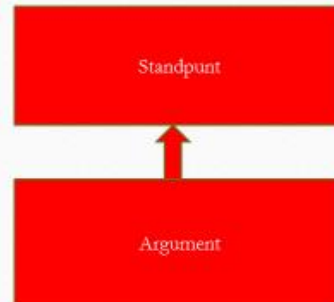
- Enkelvoudig / negatief / feitelijk

Omdat het slecht is voor de gezondheid

- Meervoudig (staat los van elkaar!)

Omdat het slecht is voor de gezondheid, en

Omdat kinderen niet de juiste beslissing kunnen nemen

Soorten argumenten

1. Feiten “75% van de leerlingen zijn geslaagd”
2. Onderzoek of wetenschap “uit onderzoek van de UT is gebleken”
3. Normen en waarden “vrijheid van meningsuiting is de basis van NL’s cultuur”
4. Vermoedens “ik denk dat”
5. Geloof of overtuiging “op basis van mijn geloof mag ik geen alcohol hebben”
6. Gezag of autoriteit “de directeur van de SHELL zegt dat het goed is voor”
7. Nut “het is goed voor het milieu”

Goede argumenten

- **FEITEN:** De sterkste argumenten zijn de feiten (die zijn erg overtuigend, omdat ze slechts echt weerlegbaar zijn door andere feiten). Deze zijn controleerbaar en dus objectief.
- **EMPIRISCH:** ook als je uit eigen ervaring kunt spreken sta je sterk in een discussie
- **AUTORITEIT:** Verder zijn gezagsargumenten sterk: let op of de expert wel een autoriteit is op het gebied waarover hij zich uitspreekt.

Slechte argumenten

- Valse vergelijkingen | “Ik heb het gehaald, dus jij ook...”
- Slechte voorbeelden | “Docent Natuurkunde zegt wat over Frans.”
- Voorspellingen | Geen causaal verband.
- Morele argumenten | “Jij bent tegen Assad? Dan ben je dus voor IS”
- Emotionele argumenten | “Het is altijd zo geweest”

Denken met de blauwe hoed

-het dirigeren van het denkproces-

Denken over denken.

Instructies voor het denken.

De organisatie van het denken.

Het hanteren van de overige denkhoeden.

Denken met de groene hoed

-creatief en lateraal denken-

Het doelbewust creëren van nieuwe ideeën.

Alternatieven en nog meer alternatieven.

Verandering.

Nieuwe benaderingen van problemen.

Nieuwe ideeën, nieuwe concepten en nieuwe waarnemingen.

Denk met Bono | Samen denken

Denken met de witte hoed

-feiten en cijfers-

Kun je even voor computer spelen?

Geef me alleen de feiten, op neutrale en objectieve

Laat de interpretatie maar zitten: graag alleen de feiten, situaties.

Wat zijn de feiten in deze kwestie?

Denken met de gele hoed

-speculatief in positieve zin-

Positief denken

Geel is de kleur van zonneschijn en helderheid

Optimisme.

Concentratie op voordelen.

Constructief denken en de zaden in beweging brengen.

Denken met de rode hoed

-emoties, vermoedens, meningen-

Het tegendeel van neutrale, objectieve informatie

Ingevingen, intuïtie, indrukken.

Geen noodzaak tot rechtvaardiging.

Geen noodzaak tot het noemen van redenen of gronden.

Denken met de zwarte hoed

-onderzoek naar fouten

Het logisch-negatieve.

Waarom het niet zal functioneren.

Het past niet in onze kennis en ervaring.

Kritisch oordelen.

De pessimistische kijk.

Mindmappen | Parallel denken

- In groepen van 3.
- 3 rollen: politiek, burger en verpakkingsindustrie.
- 1 formulier: Map het probleem vanuit jouw rol!
- 1 formulier: Map de oplossingen vanuit jouw rol!
- Om tot de beste argumenten te komen: denk in een hoed
- → Doel: breed oriënteren en laten informeren.

Betoog schrijven

- Maximaal 1 A4.
- Bij elk argument maak je een verwijzing naar een bron: NRC, Volkskrant, TROUW, NOS, (Rijks)overheid, Wetenschappelijke instellingen). Link aan het einde.
- Keuze voor 1 verantwoordelijke partij
- Waarom kan deze partij het beste de plastic soep oplossen?
- Drie argumenten
- Conclusie

Beoordeling Betoog

	Beoordeling	Slecht	matig	voldoende	Goed
Schriftelijk goed te lezen/ geen spelfouten.	10%	Ontzettende zinnen met veel spel fouten	Geen goede zinnen en spel fouten	Zasopbouw met spel fouten	Goede zinnenbouw en bijna tot geen spel fouten
Gebruik van bronnen	10%	Geen gebruik van bronnen/ onbetrouwbare bronnen	Enkel gebruik van bronnen	Gebruik van betrouwbare bronnen	Elk argument gebruik van een of meerdere betrouwbare bronnen
Duidelijke standpuntbepaling	20%	Onduidelijk standpunt	Standpunt niet helder door argumenten	Standpunt is duidelijk door argumentatie	Standpunt is overtuigend door argumentatie
Gebruik van sterke argumenten	40%	Maakt gebruik van drogredenen	Gebruik van enkele zwakke argumenten	Seelke argumenten niet goed beschreven	Gebruik van drie sterke argumenten
De argumenten zijn oplossingen	20%	De argumenten zijn onduidelijk en geen oplossingen	De argumenten zijn diadekijk, maar geen oplossingen	Enkele argumenten zijn oplossingen	Alle argumenten zijn oplossingen

Dialogo | Winnen is niet het doel!

- Klas wordt verdeeld over de partijen
- Per partij de drie beste argumenten uitgekozen
- Korte toelichting door leerlingen
- Wil er iemand wisselen?
- We moeten tot 1 oplossing komen....
- Wat gaat het worden?

LES 8 | Opdracht Betoog

- Het onderwerp is: Armoede in Nederland
- 1^e Vraag: Wie is er in NL verantwoordelijk voor het bestaan van armoede? De overheid, het bedrijfsleven of de burger. Jouw keuze is jouw stelling
- Je geeft 3 argumenten hoe armoede opgelost dient te worden door de verantwoordelijke partij
- Je vat samen en concludeert.
- Brongebruik: NOS/NRC/TROUW/Volkskrant/(rijks)overheid / wetenschappelijke instituten.
- Levert het uiterlijk woensdag 00:00 uur bij mij in.